

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КРИВОРІЗЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет дошкільної і технологічної освіти

Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

«___» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«___» _____ 20__ р.

**ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗІ ЗВУКОМ
ЗАСОБОМ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ДВПм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Охотної Софії Миколаївни

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Бадіца М. В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗІ ЗВУКОМ ЗАСОБОМ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Ознайомлення дітей зі звуком у проблемі театралізованої діяльності як психолого-педагогічного процесу	8
1.2. Особливості звукової культури мовлення дітей п'ятого року життя	14
1.3. Технологія використання театралізованої діяльності в ознайомленні дітей середнього дошкільного віку зі звуком	27
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2 ЗМІСТОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОЗНАЙОМЛЕННІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ЗВУКОМ	37
2.1. Аналіз досвіду закладів дошкільної освіти.....	37
2.2. Система роботи з ознайомленням дітей п'ятого року життя зі звуком за допомогою театралізованої діяльності	43
Висновки до розділу 2.....	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Важливим процесом у житті кожної дитини є оволодіння нею повноцінною мовою та формування вміння володіти звуковою граматиною в процесі навчання, у тому числі й засобами театралізованої діяльності. Саме тому роботі з формування правильної мови та звукових навичок слід приділяти велику увагу, починаючи з дитячого садка. Формування звукової культури мови є одним із головних завдань розвитку мовлення дітей дошкільного віку й можливе лише за умови створення повноцінного мовного середовища.

У сучасних умовах систематична робота над формуванням звукової культури мови ще до вступу до школи допоможе дитині досконало опанувати фонематичний та орфоепічний бік мови. Проблеми в засвоєнні усного мовлення негативно впливають на становлення письмової. Як свідчать дослідження І. Барановської, А. Богущ, О. Березіної, М. Каратаєва, Л. Макаренко, О. Олійника, Н. Федорука, у середньому дошкільному віці найефективнішим засобом формування звукової мови є театралізована діяльність.

На думку вчених, звукова культура мови дітей п'ятирічного віку – це володіння культурою мови вимови, що включає фонематичну та орфоепічну правильність мови, її виразність, чітку дикцію, а також вміння користуватися руховими засобами виразності, елементами культурного спілкування [3, с. 112].

Театралізовані ігри завжди користуються у малюків великою увагою й любов'ю, вони є сприятливим середовищем для творчого формування дитячих здібностей та одним із ефективних засобів розвитку та виховання дитини.

В особливостях психіки дітей закладена любов до лялькових уявлень, тому що лялькові персонажі сприймаються ними практично як живі

персонажі, які мають різьчу самостійність. Цей казковий, ігровий світ вабить і безпосередньо заворожує дітей, а також захоплює й непомітно залишає слід на їхньому вихованні.

Театральна діяльність у дошкільному віці може допомогти вихователям вирішити кілька завдань щодо необхідності формування виразної мови, естетичної складової, художнього та інтелектуального спрямування. Ці завдання полягають у необхідності емоційних відкриттів дошкільнят, які допомагають долучити до культурного та духовного багатства [5, с. 2].

Завдяки театральній діяльності дошкільнята можуть своїм серцем пізнавати світ, висловлювати своє ставлення до злих і добрих вчинків, пізнавати радість спілкування в колективі та навчитися впевнено себе тримати на сцені.

Всі дошкільнята хочуть впроваджувати щось своє при побудові театралізованої діяльності, наприклад, включення знайомих фраз з почутої казки. Якщо педагог дозволить дітям виявляти самостійність, дошкільнята зможуть формувати своє мислення, фантазію, пам'ять, сприйняття, а також мовні здібності. Дати переоцінку ролі рідної мови, що допомагає людям, а також дітям з певним усвідомленням сприймати навколишній світ за рахунок розмов неможливо. В. Сухомлинський уважав, що найважливішим чинником під час виступу дітей є виразна і якісна їхня мова, яка формується під час театральної діяльності дошкільнят.

Найважливіша умова своєчасного інтелектуального й навіть мовного, літературного й художнього розвитку є використання дітьми різноманітних засобів постановки мови.

Театральна діяльність у дошкільному віці сприяє формуванню почуттів і переживань. Виконуючи ролі, дитина може розкритися, не соромитися, тим самим формуючи духовні цінності від театральної діяльності. Заняття театром допомагають дітям співчувати героям казок та персонажам зіграного спектаклю, а також сформувати емоційну складову.

Таким чином, театралізована діяльність є найважливішим засобом розвитку в дітей чуйності, а також співпереживання, тобто здатності розпізнавати стан людини за мімікою, а також жестами та інтонацією, безпосереднє вміння ставити себе на місце героїв театру в різних ситуаціях, і знаходити найбільш адекватні способи сприяння. Б. М. Теплов стверджував, що діти повинні вчитися за рахунок своєї уяви розуміти біль і радість персонажів казок, стаючи на їхнє місце, відчуваючи ті ж емоції.

Таке вміння допомагає розвинути в дошкільнят досвід за рахунок театральної діяльності та поведінки при програванні ролей. Також цей досвід виникає через моральну спрямованість казок і оповідань, які використовуються при постановці вистави. Зразками наслідування, а також ототожнення стають улюблені герої. Здатність кожної дитини до співставлення себе з образом улюбленого героя дозволяє педагогам позитивно впливати на дітей через театралізовану діяльність.

Гра, зокрема театральна, є засобом навчання, спілкування та накопичення життєвого досвіду. Різноманітність форм гри, способів участі в них партнерів та алгоритмів проведення дозволяє визначити її як складний соціокультурний феномен. Дидактична гра в процесі театралізованих занять – одне із засобів виховання та навчання дітей дошкільного віку, одне із прийомів подолання пасивності учнів.

Дидактична гра, вперше розроблена Ф. Фребелем і М. Монтесорі, є синтетичною і багатоплановою, оскільки є ігровий метод навчання дітей дошкільного віку, який включає в себе форму навчання як самостійну ігрову діяльність, як засіб всебічного виховання особистості дитини. Діти в будь-якому віці люблять грати і навіть до знайомих ігор проявляють завжди живий інтерес.

Відповідно виникає проблема: як досягти ефективного навчання в дітей звуковимови з використанням дидактичної гри в процесі театралізованих занять, оскільки це найефективніший метод впливу на дитину. Тема актуальна тим, що дидактичні ігри та ігрові вправи дадуть вихователю

можливість проводити заняття із звукової культури мови більш жваво та цікаво. Проблема визначила важливість обраного напрямку дослідження формування звукової культури мовлення у дітей 5-го року життя.

Актуальність вибору теми зумовлена пошуком шляхів удосконалення умов та змісту формування звукової культури мови у дітей 5-го року життя, з урахуванням тенденцій розвитку всієї системи безперервної освіти [5], науково-методичної літератури.

Мета дослідження: розробити та практично апробувати комплекс театралізованої діяльності, спрямований на формування звукової культури мови дітей дошкільного віку п'яти років.

Завдання дослідження:

I. у частині визначення теоретичних основ ознайомлення дітей п'ятого року життя зі звуком засобом театралізованої діяльності:

- визначити теоретико-методологічні аспекти ознайомлення дітей зі звуком у процесі театралізованої діяльності як психолого-педагогічного процесу;
- дослідити особливості звукової культури мовлення дітей п'ятого року життя;
- розглянути технологію використання театралізованої діяльності в ознайомленні дітей середнього дошкільного віку зі звуком.

II. у частині змістовно-процесуальних аспектів використання театралізованої діяльності в ознайомленні дітей середнього дошкільного віку зі звуком:

- здійснити аналіз досвіду закладів дошкільної освіти;
- проаналізувати систему роботи з ознайомленням дітей п'ятого року життя зі звуком за допомогою театралізованої діяльності.

Об'єкт: формування звукової культури мовлення у дітей 5-го року життя.

Предмет: способи використання театралізованої діяльності в процесі ознайомлення дітей п'ятого року життя зі звуком.

Методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури та літератури, присвяченої театральному мистецтву дітей дошкільного віку, діагностика та спостереження.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні положення, викладені в кваліфікаційній роботі, доведено до рівня конкретних практичних пропозицій і рекомендацій. Запропонована нами система роботи з ознайомлення дітей п'ятого року життя зі звуком, включає в себе всі аспекти розвитку дітей цього віку та дозволяє зробити навчальний процес більш ефективним.

Апробація результатів дослідження: Основні положення та результати кваліфікаційної роботи представлено на: XII Міжнародній науково-практичній конференції «INNOVATIONS AND PROSPECT IN MODERN SCIENCE» (20–22 листопада 2023 року); відображено: в **публікації** Охотна С. М. Ознайомленням дітей п'ятого року життя зі звуком засобом театралізованої діяльності. *Innovations and prospects in modern science: Proceedings of the 12th International scientific and practical conference.* Stockholm, 2023. P. 449–457. URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-and-prospects-in-modern-science-20-22-11-2023-stokgolm-shvetsiya-arhiv/>.

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Дипломна робота на визначену актуальну тему складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків та списку використаної літератури (61 найменування). Загальний обсяг дипломної випускної кваліфікаційної роботи – 67 сторінок тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗІ ЗВУКОМ ЗАСОБОМ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Ознайомлення дітей зі звуком у проблемі театралізованої діяльності як психолого-педагогічного процесу

Роботу щодо ознайомлення дітей зі звуком та над формуванням виразності їхньої мови загалом у процесі театралізованої діяльності прийнято розпочинати з чотири-п'ятирічного віку. З другої молодшої групи дитячого садочка проводиться робота з формування у дошкільнят найпростіших образно-виразних умінь, тобто умінь імітувати характерні рухи казкових та реальних тварин. До середньої групи діти вчаться елементам художньо-образних засобів вираження (інтонації, міміці й пантомімі). А до старшого дошкільного віку в дітей розвивається творча самостійність у передачі образу, удосконалюються художньо-образні вміння, мовні та пантомімічні дії.

Починати процес ознайомлення дітей зі звуком як засобу виховання через виразний публічний виступ слід ще в дошкільному дитинстві через залучення дитини до участі в спектаклях, які з'являються перед великою аудиторією. Дітям завжди приносить велике задоволення участь у театралізованих виставах.

Психолого-педагогічні умови роботи зі звуком дітей п'ятирічного віку у процесі театралізованої діяльності повинні враховувати досягнення в мовному та інтелектуальному розвитку, які відзначаються у даній віковій категорії відповідно до їхніх психолого-вікових аспектів розвитку.

Так, у п'ятирічному віці дитина може виділити та називати особливі ознаки та якості предметів. Мова в цьому віці стає різноманітнішою,

правильнішою й багатшою за змістом. Збільшується інтерес до мови дорослих, дитина здатна уважно слухати відповіді дорослих. Чим старшою стає дитина, тим більший вплив на розвиток її мови мають сімейне та суспільне виховання.

У дитини середнього дошкільного віку примножується словниковий запас, він починає вживати у своїй промові складніші позиції. Через це більшість дітей частіше допускають граматичні помилки: не узгоджують слова, помилково видозмінюють дієслова, допускають порушення в структурі речень.

Діти, які мають належно розвинений мовний апарат, зазвичай можуть вимовляти слова правильно та відрізнити звуки в словах. У дошкільному віці вони чутливо реагують на граматичні помилки: чи то їхні власні, чи то помилки однолітків та дорослих. Це період, коли вони починають усвідомлювати основні граматичні особливості мови [4, с. 43].

У п'ятирічному віці різко збільшується увага до звукового забарвлення слів. Слухаючи уважно мову дорослого, дитина самостійно намагається визначити схожість у звучанні слів. Деякі діти, які роблять акценти на відхиленні у вимові своїх однолітків, можуть помічати порушення у звучанні своєї промови. Це говорить про недостатньо вироблений самоконтроль.

У середньому дошкільному віці діти люблять римувати слова: деякі римують їх, формуючи особисті незначні дво-, чотири- вірші. Такий потяг закономірний, він сприяє розвитку в дитини зацікавленості до звукової сторони мови, розвиває мовний слух й вимагає заохочення від дорослих.

У цьому віці у дитини значно вдосконалюється звуковимова: рідко помічається пропускання звуків та складів. Найбільша частина дітей до п'яти років осягають і намагаються правильно вимовляти шиплячі звуки, чітко вимовляють складні слова, зберігаючи при цьому складову структуру; вміють правильно застосовувати наголоси, намагаються дотримуватись норм літературної вимови слів.

Проте деякі діти в цьому віці можуть мати проблеми з вимовою певних груп звуків, зокрема свистячих чи шиплячих приголосних. У деяких словах вони можуть правильно вимовляти звуки, а в інших - ні. Деякі слова, особливо ті, що містять багато свистячих і шиплячих звуків одночасно, можуть бути вимовлені невиразно. Це може бути пов'язано з тим, що деякі звуки ще не закріпилися в дитячому віці, або діти не чітко розрізняють їх у сприйнятті та власній вимові. Однак під впливом навчання такі проблеми з часом зникають [11, с. 46].

На четвертому році життя діти можуть визначати та розрізняти різні звуки в складах та словах за слухом, вміють відбирати слова, в яких присутній певний звук. Це можливо, якщо в попередні роки вихователі сприяли розвитку у дітей фонематичного сприйняття.

Дитина на цьому етапі має досить добре розвинений мовний слух, що дозволяє їй розпізнавати зміни в гучності мовлення дорослих, розрізняти швидкість мовлення, відчувати різні виразні засоби. Вони вміють передавати різні інтонації: підвищувати та знижувати тон голосу, виділяти окремі слова у фразах, правильно вживати паузи, передавати емоційно-вольові відтінки в мовленні.

Практичний досвід показує, що на цьому етапі діти не лише мовчки, але й уважно враховують гучність мовлення оточуючих. Вони вміють адаптувати силу голосу в залежності від змісту висловлювання [10, с. 34].

Таким чином, можливості дітей у вдосконаленні особистого голосового апарату суттєво розширюються. Змінюючи гучність, темпи промови, вони приступають до розширення користування інтонаційними засобами виразності, які сприяють вмінню більш чітко формулювати власні думки, виразно читати художні твори.

У дитини середнього дошкільного віку продовжується видих. Голосні звуки він здатний вимовляти протягом 3-7 секунд.

Отже, до п'яти років у дітей спостерігається різке вдосконалення вимовної сторони мови, більшість закінчується процес оволодіння звуками.

Мова в цілому стає точнішою, чіткішою. Зростає мовна активність дітей. Діти намагаються опанувати монологічну мову, яка найчастіше має ситуативний характер. Але зустрічаються діти, які не до кінця опанували звуки, у таких дітей невиразна мова, тому виникають труднощі в спілкуванні з однолітками та дорослими.

Загальне недорозвинення мови – це форма мовної аномалії, коли утруднено розвиток усіх складових мовної системи, включаючи як звукову, так і смислову сторони мовлення [4, с. 49].

При обговоренні організації театралізованої діяльності важливо враховувати вибір спрямування роботи, форм і методів. Цей підхід допомагає впроваджувати нові форми спілкування з дітьми, а також застосовувати індивідуальний підхід до кожної дитини. Це дозволяє знаходити нетрадиційні способи взаємодії та сприяє збереженню цілісності педагогічного процесу і його форм реалізації, які виступають системою організації спільного життя дітей та дорослих, продуманою та згуртованою.

Коли мова йде про організацію театралізованої діяльності, це передбачає вибір конкретного напрямку, форм та методів роботи.

Саме цей підхід допомагає реалізувати нові форми спілкування з дітьми, застосовувати індивідуальний підхід до кожної дитини, шукати нетрадиційні методи взаємодії.

Як результат, він сприяє збереженню єдиної системи організації спільного життя дітей та дорослих у рамках педагогічного процесу.

Театралізована діяльність сприяє розвитку емоційної сфери дошкільника, вчить його співчувати персонажам, переживати події, що розігруються.

Цей процес співпереживання створює певний ґрунт для формування взаємовідносин усередині дитячого колективу та моральних оцінок один до одного, які мають «незрівнянно більшу примусову силу, ніж оцінки, які просто повідомляються та засвоюються».

Уміння співчувати, розуміти емоційний стан іншої людини та ставитися до неї з розумінням активно формується під час театралізованих заходів. Дитина на дошкільному етапі ще не володіє повністю цими навичками через свій віковий рівень, але створення сприятливого середовища для їхнього розвитку вже на цьому етапі є ключовим. Для цього особливо корисні різні ігри та вправи, які дозволяють дітям уявити себе на місці іншої особи, уявити себе в її ситуації та сприяють розвитку уяви та емпатії [15].

Багато психологів стверджують, що театральна діяльність не є власне творчістю, оскільки в ній відсутній елемент новизни. Це може бути правдою, якщо оцінювати «творчість» у театрі за дорослими стандартами. Проте неможливо заперечити, що для дитини у театральних іграх є елемент творчості: вона здобуває нові знання, використовує свій досвід у спілкуванні, розвиває соціальні навички. Слід враховувати, що театр має коріння в творчості, особливо у контексті дітей та їхнього власного сприйняття [8, 21,32].

Види театралізованої діяльності, представлені у книзі Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах» [7]:

Театральна гра.

У методиці, розробленій Богуш А., Гавриш Н., Котик Т.Е., театральні ігри поділені на дві категорії: загальнорозвивальні та спеціальні. Загальнорозвивальні ігри сприяють розвитку дітей, допомагаючи їм орієнтуватися в просторі, встановлювати взаємодію з партнерами й будувати діалоги на певну тему. Цей вид активності розвиває моторику, пам'ять (необхідність запам'ятовувати репліки героїв), увагу, спостережливість.

Спеціальні театральні ігри мають за мету розвиток образного мислення, фантазії та уяви, а також зацікавленості в сценічному мистецтві.

Ритмопластика.

Під час роботи з цим напрямком у дошкільнят розвиваються рухові навички, такі як: спритність, рухливість, гнучкість і витривалість, а також виразність у русі (ритмічність, музичність, швидкість реакції, координація рухів) та уява (здатність до творчої імпровізації). Вправи з ритмопластичності спрямовані на розвиток гнучкості та контролю над власним тілом і не повторюють завдання музично-ритмічних занять. Деякі заняття мають художній смисл, який стимулює емоційну реакцію дитини.

Культура та техніка мови.

Вправи та ігри з цього розділу сприяють формуванню чіткої вимови та вдосконаленню навичок дихання, артикуляції, дикції та орфоєпії. Вони також сприяють розвитку навичок точного та виразного вираження думки автора через використання правильної інтонації, логічного наголосу, різноманітності голосу, темпу мовлення. Ці активності також сприяють розвитку уяви, розширюють словниковий запас та надають мовленню яскравість та образність.

Основи театральної культури.

Ця сфера театральної діяльності сприяє формуванню уявлення у дітей про театральне мистецтво, ознайомлює їх з основними поняттями та термінологією, що використовуються у театральних виставах.

Робота над спектаклем.

Робота з цього напрямку спрямована на безпосереднє створення театралізованих постановок з дітьми. При цьому діти знайомляться з усіма етапами створення вистави, беручи активну участь не лише у створенні постановки, а й у підготовці до театралізованої дії.

У процесі навчання в дошкільному закладі педагогічний театр організовує для дітей серію вистав. Програма включає в себе виступи як дітей, так і дорослих у театральних постановках. Протягом перебування в дитячому садку діти сприймають різноманітні форми театру, такі як: ляльковий та драматичний, а також різні за змістом вистави та оригінальні рішення на сцені. Це сприяє розвитку художнього сприйняття дитини через

активний творчий процес, що розвиває образне мислення, уяву та виявлення художніх здібностей дошкільнят.

Театральні постановки з участю дорослих позитивно впливають на розвиток театральної-ігрової активності дітей. Це проявляється як у спеціально організованих іграх від дорослих, так і в самостійній театралізованій активності дітей.

1.2. Особливості звукової культури мовлення дітей п'ятого року життя

У віці п'ять років у дітей спостерігається інтенсивний фізичний розвиток та зміни в руховій активності. Цей період характеризується значними змінами в базових рухах. Рухова активність, яка супроводжується емоційним забарвленням, відіграє важливу роль не лише у фізичному розвитку, а й як спосіб психологічного розвантаження дітей, які в цьому віці можуть бути досить легко збудливими [8, с. 187].

На думку багатьох дослідників, розвиток мови дитини досягає свого першого піку, коли дитина досягає трирічного віку. Як відомо, період найвищої мовної активності – п'ятий рік життя.

За даними О.В. Скрипченко [6], до п'яти років діти опановують складну систему граматики, включаючи синтаксичні й морфологічні закономірності, і на інтуїтивному рівні правильно вживають слова, які є винятками з правил.

Формування звукової культури мовлення є ключовим завданням у навчанні та вихованні дошкільнят у дитсадку. Ця мета включає в себе кілька основних цілей:

- 1) виховання вміння висловлювати слова чітко та виразно;
- 2) розширення та активне використання словникового запасу;
- 3) вдосконалення використання правильної граматики;
- 4) формування навичок усного мовлення;

- 5) розвиток уміння будувати зв'язні висловлювання;
- 6) вирощування захоплення літературними творами;
- 7) підготовка до подальшого вивчення грамоти [8, с.72].

Протягом усього періоду дошкільного віку діти вирішують ці завдання, проте на різних етапах вони стають складнішими, і методи навчання зазнають змін. У дошкільному віці основний акцент робиться на розвитку умінь розмовляти (вести діалог), що має свої відмінності у використанні мовних засобів, прийнятних у повсякденному спілкуванні, але може виявитися неприйнятним для побудови монологу відповідно до літературної мови.

У цьому віці важливо розвивати в дітей навички будовання діалогу, включаючи вміння відповідати, пояснювати, запитувати, реагувати, допомагати та виражати свої думки відповідно до контексту.

Для цього в дошкільному закладі організуються бесіди на різні теми, пов'язані зі щоденним життям дитини в сім'ї, дитячому садку, її взаємодією з однолітками та дорослими, а також інтересами та враженнями. Ці діалоги допомагають дітям вчитися слухати співрозмовника, ставити питання та реагувати на них. Важливо, що уміння, отримані у процесі діалогічного мовлення, застосовуються дітьми і у монологічному мовленні.

Розвиток виразності мови відбувається протягом усього дошкільного дитинства: від мимовільно-емоційної у дітей молодшого дошкільного віку, до інтонаційно-мовленнєвої середньої групи, та до мовної виразності мови у старшого дошкільного віку.

Поняття "звукова культура мови" охоплює різні аспекти мовлення. Це включає якість звуків при вимові (чіткість, відтворення звуків тощо), елементи мовної виразності (інтонація, швидкість мовлення і т.д.), а також правила мовного спілкування (загальний стиль діалогу та висловлювань дитини).

Ключові елементи, такі як слухові навички та дихання при мовленні, є важливими для формування та розвитку мови взагалі [7, с. 6].

У дослідженнях про звукову сторону мови виокремлюються різні аспекти, включаючи фізичний, фізіологічний та лінгвістичний:

1) Фізичний аспект описує звук як коливання в повітряному середовищі, що виникають через діяльність органів мовлення.

2) Фізіологічний аспект стосується того, як звук формується внаслідок роботи артикуляційного апарату людини.

3) Лінгвістичний аспект розглядає звук як один з можливих варіантів виявлення фонем в процесі мовлення, виконуючи функції розрізнення та створення значень слів [34. с. 9].

Знання про етапи поступового розвитку вимови у дітей сприяє осмисленню різних її аспектів, що значно спрощує управління формуванням цієї частини мовлення.

Ефективна комунікація дитини виявляється тоді, коли вона вміє використовувати мову не лише для передачі знань, а й для вираження своїх почуттів, емоцій та ставлення до обговорюваної теми. Важливо створити сприятливу емоційну атмосферу для цього. Зміни у голосі, темпі мовлення, паузи та акцентуація слова допомагають додати емоційне забарвлення мовленню. Інтонація грає ключову роль у вираженні почуттів, передачі ідей та завершеності висловлення.

Промовистість у мовленні дитини формується через два шляхи: природний вираз під час емоційного висловлення та свідома промовистість, коли передається обдуманий текст [41].

Розвиток мовлення тісно пов'язаний із когнітивним розвитком. Під час вправи над виразністю висловлювань та реплік персонажів у грі, словниковий запас дитини активізується, а звукова культура та інтонаційний аспект мовлення удосконалюються. Коли дитина виконує роль і вимовляє репліки, вона стикається з потребою говорити чітко й зрозуміло, що сприяє розвитку її діалогічної мови та граматичної правильності.

Якщо говорити в цілому про мову людини, то необхідно зазначити, що мова, багата на різні інтонаційні характеристики, вважається виразною. Відсутність

живого джерела виразності дитячої мови помітно знижує темпи розвитку інтонаційної виразності. Наприклад, мова дитини під час заняття може кардинально відрізнятись від мови дитини в повсякденному житті.

Тому слід організувати педагогічний процес в такий спосіб, щоб довільну промовистість мови поступово перетворювати на виразність, що виникає свідомо завдяки вольовим зусиллям.

Під час розвитку виразності у мовленні важливо створити умови, щоб кожна дитина могла висловити свої емоції та погляди як у повсякденному спілкуванні, так і під час публічних виступів, не соромлячись перед сторонніми слухачами. Цей процес корисно розпочати ще на початкових стадіях дошкільного віку. Часто люди з глибоким внутрішнім світом і виразним мовленням уникають публічних виступів через незручність у присутності незнайомих.

Лише через цілеспрямований процес навчання діти формують виразне мовлення з такими характеристиками, як середній темп, ритмічність, помірна сила та середня висота голосу. Ці риси можуть виступати як сталі аспекти, визначаючи загальний стиль мовлення. У той же час, швидкість та якість голосу мають бути достатньо гнучкими для вираження різних емоційних станів. Тобто важливо вчити дитину використовувати різні темпи, гучність і швидкість мовлення в залежності від ситуації [9].

Починаючи зі старшого дошкільного віку, важливо, щоб вихователь учив дітей використовувати якість голосу для виразності у вільному мовленні та в передачі текстів. Це означає навчити дітей говорити не поспішаючи, утримуючись на кінці речення, щоб закінчувати свою думку інтонаційно. Виразність виникає, коли дитина хоче висловити не лише свої знання, а й почуття, ставлення. У формуванні цього процесу важливу роль відіграють позитивні емоції у дитини та створення сприятливого середовища всередині дитячої групи [36].

До періоду старшого дошкільного віку мовлення дитини, а також її творчість, особливо в поезії, проймають етап, коли ритмічне вираження

поступово змінюється. В усній мові та віршах слово починає виступати у ролі основного носія значення, переважаючи над ритмом та інтонацією. Спочатку в мовленні, а потім у віршах, словесний зміст стає основним, а елементи виразності, такі як ритмічна структура та інтонація, відіграють роль підтримки цього словесного виразу.

Але одночасно з цим подібне перетворення ритму та інтонації мови може нести в собі небезпеку, оскільки слово може настільки відтіснити ритм, тоді мова дитини втрачає виразність та ритмічність.

Отже, процес формування виразної мови в дітей пов'язаний із загальним процесом навчання. Чим більш багата та виразна мова у дитини, тим більш глибокі, різноманітні та широкі її можливості сприймати та розуміти різні аспекти мовлення; виразність мови розширює та збагачує зміст того, що вона висловлює.

Дослідник А.М. Богущ, встановлюючи найважливіші напрями роботи з виховання звукової культури промови, зауважує, що «перед вихователем стоять наступні завдання:

- 1) виховання в дітей чистого розуміння вимови звуків у словах;
- 2) формування правильної вимови слів відповідно до норм орфоепії;
- 3) виховання чіткої вимови (хорошої дикції);
- 4) розвиток виразності дитячої мови» [9, с. 78].

Звукова культура мовлення включає більше, ніж тільки правильну вимову звуків. Вона охоплює експресивне висловлення слів та фраз, а також має на увазі гнучкість темпу мовлення, силу голосу та розвиток мовного слуху.

Основні складові звукової культури мови:

1. Сприяння правильній артикуляції та вимові слів, що потребує розвитку мовного слуху, правильного дихання при мовленні та точності рухів апарату артикуляції.

2. Розвиток емоційно-експресивної виразності мови, що включає вміння використовувати різні засоби мовного виразу, такі як гучність та інтонація, ритм та швидкість мовлення, паузи та інтонаційні варіації.

3. Розвиток вміння сприймати мову – уваги до слухових вражень, розуміння різних компонентів мовного сприйняття [29].

Коротко охарактеризуємо кожен із названих компонентів.

У початковому періоді розвитку звукомовного боку мови характерною особливістю є нестійкість артикуляції. Це проявляється в тому, що «нові звукові елементи з'являються в мові дитини групами голосних і приголосних, а порядок засвоєння груп приголосних залежить від артикуляційних звуків, що становлять ці групи. Більшість звуків рідної мови формується у мові дитини у правильному вигляді не відразу, а поступово, через проміжні, перехідні звуки» [29, с. 34]. Здійснення звуковимови становить труднощі для дитини цього віку ще й тому, що у багатьох дітей 3 років є фізіологічні, непатологічні недоліки звуковимови. Такі недоліки непостійні і мають тимчасовий характер. Вони пов'язані з недосконалістю функціонування центрального слухового та мовного апаратів. У дитини в 5 років координація між різними мовними апаратами ще не є повністю сформованою і міцною. М'язи, які відповідають за мовленнєву активність, ще потребують більшої тренування та розвитку. Це може вплинути на те, що рухи мовних органів у дитини ще не дуже точні та узгоджені, тому звуки можуть не завжди бути чітко розрізнені на слух [26, с. 16]. До п'яти років дитина повинна оволодіти чіткою й правильною вимовою всіх одиниць мови.

Виховання звукової культури мови включає в себе розвиток фонетико-інтонаційної виразності. Під інтонацією розуміється сукупність різних елементів: наголос, мелодія мовлення, швидкість, ритм, сила та звучання звуку [3, с. 158].

Досліджуючи розвиток інтонаційної виразності у дошкільників, важливо пам'ятати, що правильна вимова звуків є ключем до виразності мови дитини. Проте навіть якщо дитина вміє вимовляти всі звуки правильно, вона

може говорити не яскраво, нечітко, без виразності через погану дикцію. Тому з раннього віку потрібно навчати дітей виразній вимові кожного звуку, слова й речення [19, с. 31].

Виразність мовлення визначається не лише правильним диханням, чіткою дикцією, яскравістю голосу та потрібним темпом промови, але й відповідною спрямованістю висловлювання. Розвитку гнучкості та рухливості голосу сприяє уміння регулювати його силу та висоту. Дитина поступово здобуває навички варіювати темп мовлення. У момент мовлення, деякі діти можуть мати труднощі з контролем дихання, через що втрачається якість голосу, фрази можуть закінчуватися раніше, або вони можуть починати говорити під час вдиху, відчуваючи дискомфорт [3, с. 158].

Мова дітей молодшого віку найчастіше повільна; пов'язано це з тим, що молодші дошкільнята насилу вимовляють більшість звукосполучень та слів. З розвитком навичок володіння артикуляційним апаратом формуються передумови у розвиток природного темпу промови.

Велике значення у мовленні має інтонаційна виразність. З її допомогою посилюється значення слова, надається протилежний зміст висловлюванню, тому що висловлює саме слово.

Інтонація в науковому визначенні описує сукупність звукових засобів мови, що організують фонетичну структуру мовлення, встановлюють смислові зв'язки між складовими частинами фрази, передають різні модально-значеннєві відтінки і виражають емоції [23, с. 123]. Інтонація мови дозволяє виразити складні емоції, відтінки почуттів, такі як радість і роздратування, смуток і страх, кохання й гнів. Багата мова, що використовує різні інтонаційні нюанси, вважається виразною. Термін «просодика» описує різноманітні інтонаційні характеристики мови, такі як мелодія, ритм, сила голосу, які використовуються для передачі значень у мовленні, вираження емоцій і структурних особливостей речень [52, с. 307].

Мелодика мови – це сукупність використаних тональних елементів; зміна висоти тону під час висловлення фрази [52, з. 262].

Ритм мови – це організована структура звуків, слів і синтаксичних конструкцій, що відповідає смисловій меті мовлення [52, с. 137].

Виділення цього компонента звукової культури мови пов'язане з тим, що у мові, що звучить, як і в музиці, є свій ритм, який «залежить від контрастного й гармонійного поєднання звукових відрізків і пауз. Гнучкий, динамічний, виразний ритм сприяє залученню та утриманню на тривалий час уваги слухача» [52, с. 138].

Інтенсивність вимови – це міра сили або слабкості видиху, голосу, швидкості та чіткості артикуляції під час вимови звуків мови, особливо голосних звуків [52, з. 96].

Голос - це звук, що формується у гортані внаслідок коливань голосових зв'язок під тиском видиханого повітря [52, с. 52].

Головні риси будь-якого голосу – це сила, тон, висота, тембр.

Тембр голосу – це особливість звучання голосу, яка визначає його унікальні характеристики та емоційні відтінки. Ця якість робить голос кожної людини неповторно відмінним від інших, подібно до відсутності двох абсолютно однакових осіб. Так само, як немає двох людей, які були б абсолютно однакові один до одного, немає й двох голосів, абсолютно ідентичних за своїм тембром.

Інтонація, тон і висота голосу грають ключову роль у вираженні емоцій через мовлення. Почуття, які переживає людина, часто відображаються в тоні голосу, віддзеркалюючись у ньому навіть без використання певних слів. Наприклад, емоції гніву та смутку зазвичай легко впізнати саме за тоном голосу, незалежно від того, що саме говорить людина [20, с. 39]. Голосова інтонація, особливо її сила та висота, можуть передавати значну кількість емоцій. Деякі почуття, такі як радість та недовіра, часто виявляються через високий тон голосу. Гнів або страх також виражаються високим тоном, але з більш широким діапазоном відтінків тону, сили і висоти звуків. Емоції, які пов'язані з горем, сумом або втомою, зазвичай передаються через тихий і

приглушений голос з поступовим зниженням тону до кінця висловлення [20, с. 40].

Темп промови – це швидкість висловлення звуків, складів та слів у мовленні, який належить до елементів просоди та є частиною інтонації [20, с. 104]. Темп можна сприймати як швидкість промови, яка впливає на рівень напруженості артикуляції та чіткість вимови. Це характеристика, яка визначає, наскільки швидко чи повільно висловлюється мова та як це впливає на чіткість звуків. Так, при повільному темпі слова виступають у повних звукових формах, при прискореному – в усіченому («ковтання» складів)».

І. Д. Бех підкреслює, що розвиток мовленнєвої культури в дошкільнят є складним завданням, що включає численні аспекти, включаючи сприйняття звуків рідної мови та їх розрізнення, вивчення правильної вимови, формування правильного використання мови, а також вміння виражати почуття через голосову експресію: тембр, тон, темп, наголос, силу, інтонацію. Крім того, важливим є розвиток чіткої дикції [7, с. 147]. Велике значення має культура мовної поведінки. Вихователь вчить дітей користуватися засобами звукової виразності з урахуванням завдань та умов спілкування.

Звернемося до результатів дослідження, проведеного І. Д. Бехом, який з'ясував, що всіх дітей дошкільного віку можна поділити на чотири групи [6,7].

До першої групи відносять дітей, які вимовляють з помилкою один або два звуки (найчастіше сонорні), добре сприймають недоліки вимови у своїй та чужій мові.

До другої групи відносять дітей, які мають помилки у вимові однієї з груп звуків (за характером відсутності та заміни звуків), уловлюють усі неправильно вимовні звуки в чужій і своїй промові, але не відразу, а при повторному прослуховуванні.

До третьої групи відносять дітей, які з помилкою вимовляють кілька звуків (у різних фонематичних групах), вони не можуть чітко визначити всі неправильно вимовні звуки у своїй та чужій мові.

Четверта група – це діти, які мають недоліки вимови, кількість порушених звуків відрізняється варіативністю, вони не помічають помилок ні у своїй, ні в чужій мові [7, с. 45].

Дослідження І. Д. Бех показали, що діти з першої та другої груп, на відміну від їхніх однолітків із третьої та четвертої груп, демонструють більш високі результати навчання за такими розділами: «Виховання звукової культури мови» та «Навчання грамоті».

І. Д. Бех довів, що діти, які не помічають недоліків вимови у своїй і чужій мові (за їх відсутності та заміни), відчують утруднення і в аналізі слів, у складі яких знаходяться звуки, що змішуються [7, с. 56].

Отже, під час формування звукової культури мови у дітей середнього дошкільного віку важливо враховувати кілька принципів, які стануть основою при організації театралізованих занять вихователями:

1. Робота над правильною вимовою звуків.

Звук мови – це найменша, неподільна мовна одиниця. У постановці правильної звуковимови важливу роль відіграє координація органів артикуляційного апарату, яка включає наступні етапи:

- артикуляційну гімнастику, що тренують мовні органи;
- роботу над виразною вимовою вже засвоєних дітьми голосних та простих приголосних;
- роботу над виразною вимовою складних приголосних, які сприяють формуванню вимови дітей;
- закріплення правильної вимови звуків у контекстній мові.

2. Робота над дикцією.

Дикція – це ясність і чіткість при вимові слів та його поєднань. Роботу над дикцією в дошкільному освітньому закладі слід починати з молодшої групи (у процесі читання віршів і під час вокально-хорової роботи),

продовжувати в середній групі на заняттях з розвитку мови, де головним завданням висувається формування чіткої вимови слів і словосполучень [7, с. 23].

Проведення артикуляційних вправ можна віднести до щоденної фізичної гімнастики для тіла, оскільки вони важливі для нормального розвитку вимови. Тому заняття з корекції вимови важливо проводити для всіх дітей, а не лише для тих, у кого є виражені проблеми у вимові.

3. Робота над правильною слововимовою та словесним (фонетичним) наголосом.

Дуже важливо в середньому дошкільному віці приділити увагу правильній вимові окремих нелегких слів, і навіть постановці дітям наголосів, оскільки дитина іноді ускладнює постановку словесного наголосу в тих чи інших словах.

4. Робота над орфоепічною правильністю мови.

Орфоепія – сукупність правил мовлення. У дошкільному навчальному закладі необхідно організувати сприятливі умови для заснування правильної літературної вимови, намагатися активно ліквідувати відступи від орфоепічних норм мови у дітей. Важливу роль набуває це завдання у тих населених пунктах, де популярна діалектна вимова [5, с. 23].

5. Робота над темпом мови та якістю голосу.

Для приємного мовлення, яке легко сприймається співрозмовником, характерні такі якості, як середній темп, ритмічність, помірна сила та середня висота голосу. Всі ці якості повинні бути досить рухливі та гнучкі.

Важливо навчити дітей умінню користуватися силою свого голосу, берегти його. Вихователь повинен навчити дітей використовувати якості свого голосу, щоб увиразнювати власні промови й передачу чужих думок.

6. Виховання виразності промови дошкільника.

Виразність мови є ключовою властивістю, яка допомагає дитині привернути увагу та висловити свої думки, використовуючи емоційне та логічне висловлювання. Це дозволяє висловити свої почуття та думки щодо

світу навколо. Мова дитини стає більш виразною, коли вона передає не лише знання, а й власні емоції та відносини. Виразність мови виявляється через інтонацію, паузи, міміку та зміни голосу, що допомагають підкреслити важливість слів.

Вільна мова дитини завжди є виразною. Цей сильний аспект дитячої мови повинен бути зафіксований та підтриманий вихователями. На п'ятому році життя діти легко передають різноманітні емоційні відтінки у мові на прохання вихователя, включаючи питальні та окличні інтонації, а також різні почуття, які вони вже відчули раніше (радість, образу, страх, здивування, невдоволення).

Важливим є те, що в дітей віком цієї вікової групи водночас із власною емоційністю мови слід формувати здатність аналізувати на слух деякі якості мови в інших дітей і дорослих (як прозвучав вірш: радісно чи сумно, жартівливо чи серйозно тощо).

7. Робота над вихованням культури мовного спілкування.

Це завдання включає в себе розвиток загального тону дитячої мови та деякі навички поведінки, необхідні дитині в процесі мовного спілкування. Важливо звертати увагу на вироблення правильного становища дитини вчасно публічного виступу, відповідаючи на заняттях, він повинен повернутись до групи особою; виступаючи з віршем чи розповіддю, не відволікатися на зайві непотрібні рухи.

8. Робота над розвитком мовного слуху та мовного дихання.

Головним аналізатором вивчення звукової боку мови є слух. У дитини середнього дошкільного віку потрібно розвивати фонематичне сприйняття, тобто вміння визначати звуковий склад слова, розпізнавати кількість звуків та його порядок у слові.

Мовні рефлекси набуваються дитиною індивідуально й виникають унаслідок одночасної складної діяльності слухових, зорових, рухових, кінестетичних, шкірних та вібраційних аналізаторів. Як тільки в дитини утворилися мовні рухові рефлекси, вона починає реагувати на слова та

фрази, які звернені до неї. Таку врівноважену систему внутрішніх процесів фізіолог І. П. Павлов назвав динамічним стереотипом [10, с. 8].

Мовленнєве дихання визначається як один із фундаментальних аспектів утворення голосу та мовлення (мова є результатом видиху). Основна увага зосереджується на важливості сили та тривалості видиху під час мовлення, а також на глибокому, безшумному вдиху перед висловленням фрази.

У роботі О. І. Білан виявлено, що у відповідному навчанні п'ятирічні діти легко здатні вловити звук, інтонований дорослим у реченні чи вірші [8, с. 25].

Роботу над правильною вимовою повинна проводитися в паралелі з роботою над звуковим аналізом слова, який за своїм ступенем важливості є найвищим ступенем фонематичного сприйняття.

П'ятирічна дитина здатна безпомилково вимовляти всі звуки мови. Але існують завдання, які виконуються з численними помилками, наприклад, на повтор трьох складних за звучанням слів (зуб – дуб – жук; диван – баран – банан), складових рядів із приголосними звуками, опозиційними за дзвінкістю-глухістю або м'якістю-твердістю (та-да-та, ча-ща-ча, со-се-со), слів зі складною складовою структурою (атракціон, велосипед, прогулятися, помідори, макарони).

Дані факти свідчать, що ззовні сприятлива картина формування фонематичного сприйняття відповідає цій віковій нормі. Це виявляється у помилках при звуковимові в складних фонематичних комбінаціях. При вимові слів з чергуванням акустично-артикуляційно-близьким фоном.

Роботу щодо розвитку виразності мови необхідно проводити послідовно у два етапи, формувати навички сприйняття інтонації та формувати навички використання інтонації у своїй промові, на що націлена, у першу чергу, театралізована діяльність дітей середнього дошкільного віку.

1.3. Технологія використання театралізованої діяльності в ознайомленні дітей середнього дошкільного віку зі звуком

У театралізованій діяльності, як ми вже говорили вище, створюються умови для розвитку мовної активності дітей. Реалізуючи мету розвитку промови дітей у театралізованій діяльності, вихователям необхідно ставити собі такі завдання:

- розвивати словник дітей, збагачуючи його у процесі ознайомлення з навколишнім життям;
- виховувати звукову культуру мови, розвиваючи мовний слух;
- вчити правильній звуковимові, що сприяє оволодінню засобами звукової виразності.

Робота з формування виразності мови є одним з етапів процесу розвитку мови в театралізованій діяльності, завдяки цій роботі у дітей активізується словник, удосконалюється звукова культура мови.

У багатьох джерелах методичної літератури рекомендовано в роботі використовувати казки. Вони не лише служать гарною основою для театралізованої постановки, а й знайомлять дітей із виразними засобами української мови, є природним матеріалом для дошкільнят. Багато хто з них добре їм знайомий. Але казки треба використовувати в разі тривалої роботи над театралізацією.

У другій молодшій групі дошкільного закладу перед вихователями стоять наступні завдання в контексті формування звуковимови:

1. Вчити дітей вимовляти звуки чітко та виразно.
2. Формувати правильний ритм мовлення та емоційного навантаження в інтонаціях.
3. Формувати у дітей чіткість висловлювань слів та коротких речень, використовуючи спокійний тон і природні інтонації [20, с. 90].

Підготовка дітей до оволодіння усною мовою починається з першої групи молодшого віку й продовжується до старшого дошкільного віку (5

років). Тут приділяється увага до відпрацювання правильної вимови звуків, розвитку голосового апарату, постановки мовного дихання. У другій молодшій групі «продовжується робота з розрізнення та правильного виголошення звуків, відпрацювання мовного дихання, темпу мови, сили та висоти голосу» [39, с. 94].

Ігрова активність дітей 5 років характеризується основною рисою — умовністю, де виконання певних дій з певними предметами позначається пов'язаністю їх з іншими предметами та діями. Головна суть гри для молодших дошкільнят полягає в подіях з іграшками та об'єктами, які представляють їх. Гра є короткочасною, а ролі, якими діти обмежуються, складають лише одну-дві, а сюжети, в основному, є простими й непоглибленими. Ігри з обов'язковими правилами лише починають формуватися на цьому етапі [20, с. 237].

Залежно від віку дитини змінюються завдання розвитку звукової культури мовлення дітей. У другій молодшій групі основна увага вихователів спрямована на «розвиток умінь правильно вимовляти голосні звуки та тверді та м'які приголосні звуки, слухової уваги, фонематичного слуху, моторики мовного апарату» [21, с. 132]. Дітей вчать «правильно сприймати та відтворювати звуковий образ слова, передавати його ритм, говорити спокійно, користуватися мовленнєвим диханням» [21, с. 55].

Також розвиток звукової культури мови дітей відбувається при вирішенні наступних завдань:

1. Розвивати мовний слух.
2. Зміцнювати мовний апарат для закріплення та появи правильної звуковимови.
3. Виробляти інтонаційну виразність, силу голосу, правильний темп і тембр голосу за допомогою ігор – драматизацій, ігрових сюжетів, читання та відтворення чистомовок, лічилок, примовок, співів, віршів тощо [4, с. 92].

Як бачимо, у всіх освітніх програмах дошкільної освіти поставлено завдання щодо розвитку звукової культури мови молодших дошкільнят.

Фахівці в галузі теорії засвоєння мови у дошкільному вихованні [27] зазначають, що у методиці мовного розвитку дошкільнят виділяють кілька прийомів:

1. Спілкування дітей із дорослими та дітей між собою.
2. Культурне мовне середовище (насамперед у сім'ї).
3. Мова вихователя (яка має бути взірцем для дітей).
4. Вивчення рідної мови під час організованої освітньої діяльності (ООД). Для цієї діяльності вихователь спеціально відбирає матеріал з певної теми, завдяки чому у дітей формуються ті якості мови, які в інших видах діяльності формуються слабо або зовсім не формуються (наприклад, правильна вимова звуків, слів та речень, розвиток мовного слуху, виховання орфоепічної правильності мови, розвиток вміння змінювати силу голосу, темп і тембр промови, надавати промови інтонаційну виразність). Інтерес дітей до мовленнєвого матеріалу підтримується використанням цікавості, ігрових методів та прийомів, яскравою наочністю.

5. Художня література: мова дорослого при читанні художніх творів для сприйняття дошкільнятами має бути правильною з орфоепічної (вимовної) точки зору, чіткою, зрозумілою, виразною.

6. Різні види мистецтва (образотворче мистецтво, музика, театр) [3, с. 65].

Ігри – драматизації сприяють розвитку інтонаційної, виразності мови [3, с. 88].

Дидактичні та настільні друковані словесні ігри можуть бути використані на вирішення всіх завдань мовного розвитку дошкільнят. Але, ігрові вправи та завдання виявляють найбільший вплив на формування звукової культури мови у дітей. Вони поділяються на дві групи. Перша група – це підготовчі вправи – вправи з розвитку мовного слуху, мовного дихання, зміцнення артикуляційного апарату. До другої групи входять вправи, що закріплюють вміння дітей із звукової культури мови. Це різні ігри-

звуконаслідування, ігри з мовним матеріалом щодо розвитку сили голосу, темпу та тембру мови [19, с. 89].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що завдання розвитку звукової культури мови у старших дошкільнят (5-річного віку) є однією з пріоритетних у мовному розвитку дітей. Культура мови сприймається як важлива складова загальної культури промови. У таких програмах описані цілі роботи, але не містять конкретних методів та прийомів, які застосовуються у роботі з дітьми. На наш погляд, ігрові методи та прийоми розвитку звукової культури мови в молодших дошкільнят не приведені в систему для комплексного їх використання в педагогічній роботі з дітьми.

Відповідно до цього, рекомендується вибирати літературні твори відповідно до вікових особливостей, прислухаючись до бажання дітей.

Основні методи роботи з театралізованої діяльності:

1. Читання вихователя з книги чи напам'ять (дослівно зберігаючи мову автора, передає суть думки автора та її відтінки).

2. Розповідь вихователя має на увазі вільну передачу тексту. Вихователь може переставляти слова, замінювати їх, трохи змінюючи тлумачення, не втрачаючи сенсу. Розповідь привертає увагу дошкільнят своєю природністю.

3. Інсценування. Зазвичай цей засіб використовується при вторинному ознайомленні з літературним твором.

4. Розповідь напам'ять. Твір, який читатиметься вихователем напам'ять, має бути обраний відповідно до віку дітей, а також необхідно враховувати жанр [29].

Система роботи з розвитку театралізованої діяльності проводиться у три етапи:

- художнє сприйняття літературних та фольклорних творів;
- ознайомлення дошкільнят зі способами вербального та невербального вираження.

– самостійна творча діяльність дітей [15].

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури показує, що суттєві переваги в розвитку мови дошкільнят має ігрова діяльність як провідна в цьому віці.

Великий потенціал, що розвиває, мають дидактичні ігри.

Дидактична гра - це спеціально розроблена гра, яка має конкретну освітню мету, приховану від дитини у формі гри. Багато таких ігор ґрунтуються на принципі самонавчання, коли сама гра спрямовує дитину на отримання знань та навичок [17, с. 8].

Навчальна функція досягається за рахунок проблемного змісту гри та дидактичної мети [17 с. 12]. В ігровій ситуації дидактична ціль ставиться перед дітьми у формі ігрового завдання. Розвивальна функція дидактичної гри в тому, що «в ній формується вміння підкорятися правилам, оскільки від точності дотримання залежить і результат гри» [17, с. 12].

Наявність дидактичної мети акцентує навчальний аспект гри. У такій дидактичній грі завдання має вигляд як складової ігрового процесу, воно є частиною гри, яка поставлена самою дитиною, спонукає її бажати вирішити цю задачу та стимулює активність у грі.

Ігри, де використовуються предмети, дозволяють дітям ознайомитися з різними властивостями предметів (їхній розмір, колір тощо) та мати можливість вирішувати освітні завдання. Ці ігри сприяють розширенню знань дітей, розвивають розумові навички, такі як: аналіз, синтез, порівняння, та навички мовлення, такі як: опис предметів, їхніх дій та властивостей, а також розвивають уміння створювати й відгадувати загадки та правильно вимовляти звуки мови. Крім того, ці ігри сприяють вихованню дисциплінованої поведінки, розвитку пам'яті та уваги.

Дидактичні словесні ігри базуються на використанні слів та дій учасників гри. Діти самі розв'язують різноманітні завдання, що стосуються мислення, висловлюють свої думки, описують предмети, розрізняють їхні

особливості, визначають подібності та відмінності. Обов'язковою умовою проведення цих ігор є наявність мови (монологічної, діалогічної).

Дидактичні ігри розвивають мову дітей 5 років у всіх напрямках: збагачують і активізують словник, формують правильну звуковимову та вміння висловлювати свої думки, розвивають фонематичний слух, зв'язне мовлення.

Ігри на розвиток звукової культури мови («Півник», «Вгадай, що звучить», «Відгадай і назви», «Хто тупає», «Потяг» та ін.). Основне дидактичне завдання цих ігор – розвиток правильної звуковимови, чіткого виголошення звуків, слів, фраз, гарного темпу та гучності мови. Ігрові дії дітей – вгадування імітації звуків, які видають тварини, предмети.

Ігри на розвиток мовного слуху («Дізнайся по голосу», «Хто як кричить», «Полянка», «Шумові баночки», «Чудовий паровозик», «Гучно – тихо», «Повільно – швидко» та ін.). Основна мета цих ігор - закріплювати правильну вимову звуків, сприяти розвитку уваги до звуків, а також розвивати здатність висловлювати емоції через інтонацію. Ігрові дії дітей – визначити на слух наявність того чи іншого звуку в слові, правильно відтворити його у своїй промові, змінювати силу голосу, імітувати звуки предметів, тварин (звуконаслідування).

Ігрові методи дуже важливі в роботі з дошкільнятами, оскільки гра є провідним типом своєї діяльності. У роботі з дітьми різних вікових груп ігрові методи та прийоми дозволяють досягати освітніх цілей, повністю вирішувати освітні завдання, тому що з їхньою допомогою створюється атмосфера зацікавленості та активності дітей.

Ігрові прийоми в роботі з молодшими дошкільнятами використовуються, перш за все, для того, щоб уникнути втоми та набридання від багаторазового повторення звукового та мовного матеріалу.

Ще один ігровий метод – інсценування. За допомогою показу на фланелеграфі різного виду театру чи іграшок можна зробити інсценування. Діти четвертого року життя дуже люблять брати участь у такій

театралізованій грі. Розвиток звукової культури мови відбувається за допомогою того, що дитина намагається передати голосом характер, емоційний стан того чи іншого персонажа. Він прагне правильно вимовити репліки персонажа, змінює силу голосу, змінює темп і тембр мови – говорить то тихо, то голосно, то повільно, то швидко залежно від ситуації, що розігрується. Намагається передавати інтонацією різні емоційні стани персонажа (сумно, весело, збуджено, захоплено тощо) за допомогою тембру голосу, щоб передати характер героя інсценування.

Таким чином, ігрова діяльність має великі педагогічні можливості у розвитку звукової культури дітей молодшого дошкільного віку. У ній діти розвиваються та навчаються, граючи, без напруги та з радістю. Використання дидактичних ігор для мовного розвитку молодших дошкільнят – це цілеспрямований і систематичний процес, що включає відбір і керівництво цими іграми, що вимагає від вихователя великої, продуманої роботи у процесі підготовки та проведення.

До основних методів у роботі з розвитку мови за допомогою театралізованої діяльності належать словесні методи. До традиційних прийомів словесного методу відноситься виразне читання, розповідь казок, бесіда за змістом, пояснення незнайомих слів, повторне читання, прослуховування аудіозапису твору (при повторному ознайомленні з текстом).

Словесні методи в чистому вигляді досить нечасто використовуються на практиці з дошкільнятами, тому що їхні вікові особливості вимагають наочної опори. У зв'язку з цим у дитсадку використовуються також наочні методи (короткочасний показ, розгляд ілюстрацій), і навіть демонстрація наочного об'єкта для хвилинок релаксації (читання віршів ляльці, поява розгадки – предмета та інших).

У процесі роботи над виразністю мови вихователь вдається до таких словесних прийомів, як мовленнєвий зразок, повторення, словесна вправа.

Мовний зразок – це вправа чи показ вихователя, який має бути передбачуваним та зрозумілим для дітей. Він повинен бути легко відтворюваним і наслідуваним. Щоб дитина зрозуміла його значення, вихователь може пояснювати та вказувати. Мовний зразок передається виразно, чітко і з увагою, перш ніж діти самі займуться мовленнєвою практикою. Уся ця діяльність із мовним зразком має відбутися протягом одного заняття [15].

Поняття повторення визначається як свідоме, багаторазове використання конкретного мовного компонента (наприклад, звуку, слова або вислову) з метою запам'ятовування чи закріплення. У практиці вихователі використовують індивідуальні повторення, спільне та хорове. Особливу увагу необхідно приділяти контролю хорового повторення (діти мають говорити чітко, але голосно).

Словесні вправи – це багаторазові виконання дошкільнятами окремих мовних процесів, виробляючи й вдосконалюючи мовні вміння та навички. У протиположності повторенню, вправа характеризується частішим застосуванням, різноманітністю та більшою самостійністю дітей у процесі виконання [17].

Джерелом, що визначає коло розмов, міркувань вихователя та дітей, є наочні предмети чи явища.

До наочних прийомів відносяться демонстрація картинки, іграшки, ілюстрації, елементи інсценування, руху чи дії (в ігри-драматизації, читанні вірші). Показуючи ілюстрації до тексту, не рекомендується зупиняти читання.

Як уважають багато вчених, розвивати мову в процесі театралізованої діяльності необхідно лише під чуйним керівництвом вихователя. Його завдання полягає в стимулюванні дітей до неформального спілкування під час гри, творчого відтворення тексту та використання театральних засобів виразності, таких як міміка, жести, пози, рух і інтонація.

Безперечним є той факт, що за певної допомоги з боку дорослого, будь-яка дитина дає кращі результати, ніж коли вона пізнає навколишній світ самотійно.

Висновки до розділу 1

За допомогою аналізу психолого-педагогічної літератури щодо цієї проблеми, можемо зробити наступні висновки.

Мова дошкільника виразна, але має несвідомий, мимовільний характер, моменти виразності з'являються в ситуаціях емоційної імпульсивності. Для того, щоб дитина вміла використовувати виразні засоби мови усвідомлено, довільно, необхідна ретельна організація системи роботи за цим напрямом [11].

У старшому дошкільному віці діти, прагнучи брати участь у театральних іграх, активно виражають свою унікальність та індивідуальність через виконання ролей. На цьому етапі віку стає можливим спеціальне навчання дітей методам творчого виразництва та мистецької виразності.

Величезне значення у розвиток виразності мови дітей дошкільного віку мають ігрові прийоми. У цьому випадку роботу починають із найпростіших вправ, наприклад, розігрування діалогу двох персонажів. Поступово завдання ускладнюються. Сюди можна включити роботу з ознайомлення з основними емоційними станами та навчання дітей способам вербальних і невербальних висловів. Вихователь може запропонувати розіграти маленькі окремі сценки, де необхідно наголосити на особливостях інтонації мімікою.

За прочитанням художнього твору вихователь пропонує дітям обговорити його зміст та виконати різноманітні творчі завдання. Вихователь проводить бесіди з метою уточнення розуміння змісту казки, оповідання чи вірша. У процесі розмови вихователь сприяє усвідомленню дітьми засобів художньої виразності, залучає дошкільнят до відтворення окремих

фрагментів. Розмови сприяють формуванню в дітей з віком естетичної сутності прочитаного.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОЗНАЙОМЛЕННІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ЗВУКОМ

2.1. Аналіз досвіду закладів дошкільної освіти

Розглядаючи та проводячи аналіз роботи щодо формування звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку (5 років), виділимо наступні характерні риси такої відповідної роботи, яка поетапно проводиться на базі закладу дошкільної освіти та відповідно до базового компоненту дошкільної освіти [4] та законів, освітніх ліній:

- 1) формування системи освіти;
- 2) пошук нових технологій навчання;
- 3) сучасні види виховання.

Театральна діяльність в умовах роботи закладу дошкільної освіти, вважається творчою спрямованістю, що сприяє розвитку та вихованню дошкільнят за допомогою реалізації культури та природи виховання.

Багато часу в дошкільних закладах приділяється розкриттю здібностей дитини за рахунок особливостей побудови театральних занять. У наші дні зустрічаються безліч програм, за якими викладачі проводять заняття для дошкільнят за рахунок театральної діяльності. З цього впливає театральна діяльність актуальною у розвиток особистості дитини. Розглянемо кілька програм різних авторів:

1. Програма Луцак Н. Народні ігри як засіб збагачення дитячої лексики «Дрібу, дрібу, дрібушечки» [36], яка заснована на формуванні театралізованої діяльності старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Ця програма є орієнтацією педагогічного складу, активізацією естетичних установок. До неї входить:

- стимулювання здібностей до вільного та образного сприйняття;
- стимулювання раціонального та традиційного сприйняття.

Мета програми автора полягає в естетичних здібностях, спрямованих на театральне мистецтво, ставлення дошкільнят до навколишнього світу, яке матиме певний захист у протистояннях.

Завдання програми:

- формування етичних здібностей;
- підвищення почуттів дитини;
- формування співпереживання дитини;
- розумова активність; пізнавальний інтерес; формування навичок роботи у колективі.

Розділи програми [36, с.7]:

1) Театральна гра, яка сприяє творчому та поведінковому підходу до життєвих ситуацій, допомагає спілкуватися з однолітками та дорослими впевнено та набувати навичок необхідних для загального розвитку. Ігри можуть поділятися на дві категорії: спеціальні та розвивальні.

2) Ритмопластика, яка має комплекс ігор, спрямована на музичні та ритмічні види. Крім цього, ритмопластика може мати вправи, яка формує гармонію дитини з її навколишнім світом.

3) Культура мови та її техніка. У цей розділ входять вправи та ігри дихального формату, які допомагають дітям опанувати чітку дикцію, різноманітну інтонацію та артикуляцію. У розділ також входять ігри зі словом різної творчої варіації, та вправи дихальні, інтонаційні та дикційні види.

4) Основи культури театру. У цей розділ входять завдання, пов'язані з ключовими термінами та темами, наприклад, театральне мистецтво, значення вистави, культура глядача в театрі.

5) Допоміжний розділ. До цього розділу входить підготовка до вистави, знайомство з п'єсою, вивчення сценарію тощо.

2. Програма, розроблена Біланом О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» [8].

Програма спрямована на всебічний розвиток особистості дитини та безпосередньо на її індивідуальність. У ній наведено в системі засоби та методи театральної-ігрової діяльності, дано обґрунтування їх розподілу, який було зроблено відповідно до психологічних та педагогічних особливостей етапів дошкільного дитинства [8, с.46].

Основними завданнями є поступове знайомство дітей усіх вікових груп із різноманітними видами театру; послідовне освоєння дітьми за віковими групами певних видів творчості; підвищення рівня артистичних навичок, наприклад, переживання та втілення образу, а також формування навичок соціальної поведінки у конкретних умовах.

Програма складається з чотирьох розділів, кожен розділ відповідає певному віку дитини: 3 – 4 роки, 4 та 5 років, 5 та 6 років, 6 та 7 років.

Завдання програми:

- виховні завдання, спрямовані на розвиток у дошкільнят емоційності;
- освітні завдання, створені задля розвитку артистизму та навичок сценічного втілення.

3. Програма І.Г. Барановської [5].

Програма сприяє реалізації форм спілкування з дітьми, які не відомі їм, індивідуального підходу до них, нестандартних шляхів взаємодії із сім'єю.

За допомогою цієї програми було виявлено інтереси дошкільнят та сформовано роботу студії під назвою «Ляльковий театр – малюкам», а також «Театральний салон», «У гостях у казки» та багато інших.

Творчість кожної дитини базується на оточенні, де предмети та простір створюють умови для спільних театральних занять дітей.

Фактори програми:

- розгляд індивідуальних соціально-психологічних особливостей дитини;

- розгляд емоційно – особистісного розвитку;
- розгляд особливостей дітей.

Принципи програми: побудова предметно-просторового середовища; забезпечення індивідуальної діяльності; свобода вибору ролі для участі у виставі; призначення обладнання та сценічного образу для дитини.

У заняття входять:

- розігрування сценок з оповідань та казок;
- рольові діалоги, сформовані після аналізу дітьми ілюстрації;
- самостійні імпровізації;
- перегляд спектаклів та розмова після їх перегляду.

Завдання програми:

- розігрування сценки чи прочитаної казки;
- вправи, сформовані виразне виконання;
- розвиток емоційності та соціального спілкування.

Прийоми програми:

- розвиток упевненості дітей;
- розвиток культурних навичок поведінки;
- призначення на основні ролі дітей мають найбільшу сором'язливість для її усунення.

Підгрупова організація занять (10 – 12 осіб) вирішує проблему нестачі ролей, і навіть парне програвання ролей і запровадження, за необхідності, додаткових ролей.

Театральна діяльність сприяє розвитку мовленнєвої вправності та соціально-емоційного зростання дитини, якщо враховані такі аспекти:

- згуртованість соціально-емоційного та когнітивного розвитку;
- наповнення діяльності цікавим, а також емоційно значущим для дітей змістом;
- послідовне та поетапне ознайомлення з безліччю вербальних та невербальних засобів виразності;

- наявності цікавих та головним чином ефективних методів та безпосередньо прийомів роботи з дітьми;
- спільної участі у театральному процесі дітей та дорослих.

4. Театралізовані ігри в дитячому садку є авторською педагогічною технологією, яка розроблена Л.В. Калуською «Веселинка: збірник розваг» [13, 14] для розвитку дошкільнят у театралізованій діяльності.

Представлені в технології ігри ґрунтуються на креативному принципі в навчанні та вихованні дітей. Ця технологія враховує [13, с.78]:

- психологічну комфортність;
- зняття факторів, що сприяють утворенню стресових ситуацій;
- формування розкнутості за рахунок активної творчості; -
- розвиток мотивів дошкільнят.

З програмою під назвою «Театр-пізнання через гру» «Грайлик» [6] входить:

1. Формування психофізіологічних здібностей; психічних процесів, і навіть мовного апарату, безпосередньо творчих здібностей.

2. Театралізована ігрова діяльність дошкільнят, заснована на піснях та віршах та мінісценках за мотивами казок, лялькових вистав та інших її різновидах.

3. Ампліфікацію театального досвіду, тобто діти повинні знати сутність значення театру, знати театри свого міста, знати атрибутику, яку можна використати під час театральної діяльності.

4. Підбір необхідної атрибутики разом із батьками дитини, потім формування спектаклю, де батьки будуть аудиторією, щоб відчутися себе на спектаклі.

Завдання програми:

- формування уявлення про театр у дошкільнят;
- формування позитивного ставлення до театру;
- формування інтересу до книг, казок за рахунок театральної діяльності;

- підбір творів для театральної діяльності, яка буде зрозуміла дітям;
- створення розвивального середовища для дітей за рахунок театралізованої діяльності;
- формування емоційного розвитку;
- розвиток художніх та мовленнєвих здібностей;
- залучення батьків до театральної діяльності.

5. О.М. Березіною розроблена програма під назвою «Грайлик» [6] «Театралізована діяльність у дитячому садку».

Ціль програми: формування артистичних здібностей.

Завдання та методи програми:

- знайомство із видами театрів;
- освоєння дошкільнятами творчих напрямів;
- робота над інтонацією та мовлення дошкільнят;
- розвиток співпереживання та чуттєвості.

Принципи програми:

- гуманність дітей;
- імпровізація дітей;
- систематизація знань;
- формування творчих здібностей.

Цим автором [6] серед величезної кількості засобів виразності рекомендується:

- у старшій дошкільній групі розвивати найпростіші образно-виразні вміння, наприклад, імітування характерних рухів казкових тварин;
- у середній групі вивчати елементи образних засобів вираження;
- у старшій групі необхідно підвищувати образні виконавчі вміння;
- у підготовчій групі формувати та покращувати творчу самостійність, яка необхідна для передачі образу, а також виразності мовленнєвих та безпосередньо пантомімічних дій під музичний супровід.

Таким чином, розглянувши різновид програм з театральної діяльності варто зазначити, що вони включають:

- перегляд лялькових вистав, потім розмова, заснована на ключових та цікавих моментах вистави;
- вправи на формування соціального розвитку (спілкування з однолітками і дорослими);
- вправи для емоційного розвитку;
- завдання для розвитку грамотної мови дітей та формування виразності;
- вправи для пальців рук на формування моторики;
- вправи у розвиток міміки;
- вправи для навичок драматизації;
- підготовка до вистави (вибір казки, оповідання для вистави);
- знайомство з текстом та заучування ролі;
- залучення батьків до перегляду сценки.

Ми вважаємо, що театралізована гра дозволяє вирішувати багато завдань розвивальних програм дитячого садка.

2.2. Система роботи з ознайомленням дітей п'ятого року життя зі звуком за допомогою театралізованої діяльності

Система роботи з ознайомлення дітей п'ятого року життя зі звуком засобом театралізованої діяльності є необхідною діяльністю для того, щоб дитина надалі виросла творчою особистістю і безпосередньо самостійно змогла вибирати свій життєвий шлях і відповідно реалізовувати його.

Театралізовані ігри, що користуються в малюків завжди великою увагою й любов'ю, які є сприятливим середовищем для творчого формування дитячих здібностей, є одним із ефективних засобів розвитку та виховання дитини [7, с.15].

В особливостях психіки дітей закладена любов до лялькових уявлень, тому що лялькові персонажі сприймаються ними практично як живі персонажі, які мають різьчу самостійність. Цей казковий, ігровий світ вабить і безпосередньо заворожує дітей, а також захоплює й непомітно залишає слід на їхньому вихованні.

Театральна діяльність у дошкільному віці може допомогти вирішити кілька завдань. Їхня основа лежить на необхідності формування виразної мови, естетичної складової, художнього та інтелектуального спрямування. Ці завдання, до яких входять емоційні відкриття дошкільнят, допомагають долучити їх до культурного та духовного багатства мови.

Завдяки театральній діяльності дошкільнята можуть своїм серцем пізнавати світ, висловлювати своє ставлення до злих і добрих вчинків, пізнавати радість спілкування у колективі та навчитися впевнено себе тримати на сцені.

Усі дошкільнята хочуть впроваджувати щось своє при побудові театралізованої діяльності, наприклад, включення знайомих фраз з почутої казки. Якщо вихователь дозволить дітям виявляти самостійність, дошкільнята зможуть формувати своє мислення, фантазію, пам'ять, сприйняття, а також мовні здібності. Дати переоцінку ролі рідної мови, що допомагає людям, а також дітям, з певним усвідомленням сприймати навколишній світ за рахунок розмов неможливо. Такий автор як Сухомлинський В.О., який вважав, що найважливішим чинником під час виступу дітей є виразна і якісна мова, яка формує при театральній діяльності дошкільнят [53]. Найважливіша умова сучасного інтелектуального, і навіть мовного, літературного і художнього розвитку є використання дітьми різноманітних засобів постановки промови.

Театральна діяльність у дошкільному віці сприяє виникненню джерел, вкладених у формування почуттів і переживань. Крім цього, дитина може розкритися, прибравши свою сором'язливість або переживання за рахунок формування духовних цінностей від театральної діяльності. Заняття театром

допомагають дітям відчувати співчуття героям казок та персонажам зіграного спектаклю, а також сформувати емоційну складову [53, с.22].

Таким чином, театральна діяльність є ключовим інструментом розвитку в дітей емпатії, співчуття та співпереживання. Це вміння виявляти уважність до міміки, жестів та інтонації, розпізнавати почуття людини та здатність поставити себе на її місце в різних обставинах, знаходячи найбільш відповідні способи підтримки. Б. М. Теплов стверджував, що діти повинні вчитися за рахунок своєї уяви розуміти біль і радість персонажів казок, для цього уявно ставати на їхнє місце, відчуваючи ті ж емоції.

Таке вміння допомагає розвинути в дошкільнят досвід за рахунок театральної діяльності та поведінки при передачі ролі. Також цей досвід виникає через моральну спрямованість казок і оповідань, які використовуються при постановці вистави. Зразками наслідування, а також ототожнення стають улюблені герої. Здатність кожної дитини до розпізнавання з образом улюбленого героя дозволяє вихователям позитивно впливати на дітей через театралізовану діяльність.

Виходячи з цього, основною метою такої діяльності є вираження творчо мислячої дитини, а також безпосередня допомога в повному розкритті її можливостей та здібностей.

Важливість театральної діяльності у світі очевидна. Педагогіка завдяки театральній діяльності стає допомогою імпровізації дітей у період навчання та виховання. З цього виходить, що театральна діяльність є перспективним напрямом педагогічних думок.

У цьому дитині надає допомогу вихователь.

У результаті своєї діяльності вихователь має реалізувати наступні завдання [10, с.26]:

1. Розвивати до театральної ігрової діяльності інтерес, який буде максимально стійкий.
2. Виявляти виконавські вміння дітей у створенні художнього образу, тим самим використовувати різноманітні ігрові імпровізації.

3. Розширювати дитячі уявлення про навколишню дійсність.
4. Закріплювати дитячі уявлення про всілякі існуючі види лялькових театрів.
5. Поліпшувати та посилювати словниковий запас дітей.
6. Підвищувати рівень інтонаційної виразності мови.
7. Формувати діалогічну мову, і навіть безпосередньо монологічну.
8. Поліпшувати вміння зв'язкового переказу, і навіть переказувати казки з виразом.
9. Розвинути уяву дошкільника, за рахунок чого формуватиме пам'ять, увагу та мислення дитини.
10. Навчання оцінки персонажа (оцінювати його добрі та погані вчинки).
11. Виховати бажання використовувати під час постановки театральної сценки ляльок.
12. Формувати вміння у самостійної діяльності використовувати ігрові імпровізації.

Методи роботи:

- традиційні;
- драматичні;
- методи активного сприйняття.

Форми роботи:

- ігрові, словесні, практичні та наочно-слухові;
- постановка художнього образу.

Прийоми роботи:

- перегляд лялькових вистав, потім розмови щодо них;
- ігри драматизації;
- вправи для соціального та емоційного дитячого розвитку;
- пальчиковий ігровий тренінг для розвитку моторики рук, який є необхідним для вільного ляльководіння;
- вправи, які б поліпшенню дикції, тобто, артикуляційна гімнастика;

- завдання, що сприяють розвитку мовної інтонаційної виразності.
- образні вправи;
- вправи, створені задля пластику дітей;
- вправи, що формують виразність міміки;
- драматичні вправи;
- знайомство з текстом казки, і навіть із засобами її драматизації (жестом, мімікою, рухом, костюмом, декораціями).

Насправді вихователі повинні використовувати у роботі свої спостереження, наприклад, як діти грають один з одним, як у них розвинена фантазія й уява, наскільки високий рівень емоційності у висловлюваннях і мові загалом.

На сьогоднішній день постала гостра проблема, яка пов'язана з формуванням ігрової діяльності сучасних дітей. Сучасні діти мають різноманіття ігор та іграшок, які, в більшості випадків, не несуть у собі необхідну психологічну та безпосередньо педагогічну інформацію. Наприклад, ляльки з відомих казок, монстри, роботи та комп'ютерні ігри не можуть повною мірою замінити розвиток дитини в дошкільному віці та сформувати її особистість. Через це вихователь повинен сформувати роботу, засновану на орієнтації світу іграшок, популярних на даний момент, при цьому вміти зберігати баланс між бажанням дитини та безпосередньою користю для нього.

Розглянемо ігрові позиції, які можна використовувати під час театральної діяльності:

1. Дитина – «режисер». Такі діти мають добре розвинену пам'ять і уяву, мають здібності до швидкого сприйняття літературного тексту, а також здатні швидко переводити його в ігровий постановочний. Дитина цілеспрямована має комбінаторні властивості та організаторські здібності.

2. Дитина – «актор». Такі діти володіють високими комунікативними здібностями, що сприяє легкості їх включення в гру разом з іншими дітьми. Такі діти мають розвинену уяву та можуть передати образ героя за

допомогою різноманітних способів. Вони легко впораються з виконанням ролей, готові до імпровізації та швидко знаходять необхідні предмети для гри, щоб максимально точно передати образ. Крім того, ці діти виявляють емоційність і чутливість, мають високий рівень самоконтролю.

3. Дитина – «глядач». У такому випадку дошкільник має рефлексивні здібності. Такі діти не хочуть займати головні місця в ігровій діяльності, і хочуть бути збоку. Ці діти досить спостережливі та уважні, так само вони творчо співпереживають грі та люблять давати конкретний аналіз спектаклю. Процес виконання ролей дітьми, а також обговорення враження, передає через доступні йому засоби виразності, наприклад, через малюнок чи слово.

4. Дитина – "декоратор", має тенденцію до творчої інтерпретації літературного матеріалу гри, виявляючи бажання відобразити свої уявлення на папері. Вона володіє високими художньо-образотворчими навичками, відчуває способи відтворення образів або концепцій та активно бере участь у створенні декорацій, костюмів, а також реквізиту для гри.

Якщо діти виявляють активний інтерес, то це ключова передумова для участі в театралізованій грі, де кожен з них зможе знайти своє місце. Гра сприяє розвитку більш впевнених та відважних дітей, а також надає можливість сором'язливим дітям "приховатися" за маскою, що допомагає їм подолати невпевненість, створює відчуття задоволення, радості та успіху.

Робота керівника будь-якого гуртка, який ґрунтується на театральній діяльності, базується на тісному співробітництві з фахівцями відповідної спеціалізації. Серед таких фахівців можна виділити музичного керівника і вчителя-логопеда, які активно сприяють розвитку дітей, допомагаючи їм у вивченні віршів та розвитку ритмічних рухів.

Заняття ведуться з розвитку:

1. Активність – від виявлення потреби в емоційному розслабленні через виразне виявлення себе в різних діях до використання образної лексики та позитивних емоційних виразів.

2. Самостійності – від здатності орієнтуватися в засобах мовної виразності, а також проблемних ситуаціях у театральній діяльності, у конкретному ритмі та динаміці музичних образів, через обґрунтування власної у мовленні-доказі, потім до пошуку найкращих способів самостійного вираження в мовленні та безпосередньо в русі.

3. Творчості – розпочинається з імітації емоцій та виразного мовлення дорослим, а потім розвивається у написанні описів, які поєднують пантоміму та ритм музики. З поступовим розвитком це може перейти до словесного творення на основі певних музичних композицій.

4. Емоційності – від сприйняття емоцій з образів мистецтва до відображення власних негативних досвідів через емоційні реакції, які впливають на ритм та мову, а потім до розуміння чужих емоцій та зміни у власному стилі поведінки.

5. Довільності – від переживання емоційних станів героїв художньої літератури в ситуаціях, які є проблемними, і розуміння значень образних висловів, через оцінку власних, а також чужих усних повідомлень, і безпосередньо емоційних вчинків, потім до динамічної рівноваги виконуваних рухів, а також мовних повідомлень – драматизації.

6. Зв'язного мовлення – від наслідування розмови дорослого, через аналіз музичних ритмів, виконання пантомімічних вправ та створення ритмізованих образів з казок до різноманітних творчих імпровізацій, які базуються на певній історії чи події.

Розвиток властивостей особистості, які були вище перераховані, взаємно пов'язаний і відбувається комплексно, взаємодіючи один з одним.

Для різних видів театральних занять було підібрано і структуровано специфічний навчальний матеріал, включаючи особливі вправи, етюди та завдання, які пропонуються у формі гри. Враховуючи тематику й пору року, вибирають відповідні етюди й ігри для розвитку акторських навичок та сценічної мови. Також звертається увага на ігри, спрямовані на розвиток акторської вправності, де дитині легко висловлювати свої емоції.

Для попередження психоемоційного напруження використовуються різні релаксаційні вправи.

Форми роботи з батьками здійснюються за багатьма напрямками, розглянемо деякі з них [4, с.154]:

1. Основи театру в домашній обстановці;
2. Майстерність ігрового керівництва;
3. Навчання формуванню самостійної театралізованої діяльності;
4. Театральна вітальня;
5. Творча майстерня;
6. На основі театралізованої діяльності спільні свята, а також дозволя та розваги;
7. Консультації з питань дитячого творчого розвитку;
8. Батьківські збори;
9. Надання звіту у формі фотографій.

У підготовці та участі у виставі діти розкривають свою творчість на різних рівнях. Сам процес підготовки вистави стає вагомим етапом, де кожна дитина може відчувати себе частиною колективу, висловити свої почуття та ідеї. Участь у виставі допомагає їм зберегти емоційну відкритість, розвивати впевненість у собі та сприймати та виражати емоції.

Виконання ролей разом з вихователями надає дітям можливість виходити за межі своєї звичайної зони комфорту, спілкуватися та взаємодіяти у новому середовищі. Перед самими виставами проводяться тренінги, вправи, а також музично-пластичні імпровізації, що сприяють розвитку спонтанності та креативності.

Театральна зона, де проводиться вистава, насичена різноманітними декораціями, костюмами та ляльками різних видів. Це дозволяє дітям поглибити візуальне сприйняття і відчуття власної участі у створенні цілісного образу та атмосфери вистави. З цими елементами створюється особлива атмосфера, що допомагає дітям відчувати себе часткою творчого процесу та виступу на сцені. Таким чином, регулярне включення у

повсякденне життя театралізованих ігор допомагають повніше розкрити дітям свої можливості, а також здібності та безпосередньо зміцнюють дитячо-батьківські стосунки.

Основні умови успішного розвитку виразності мовлення у дошкільнят включають наступне:

1. врахування індивідуальних психолого-педагогічних особливостей кожної дитини.
2. використання ефективних засобів формування виразності мовлення у проведенні театралізованих ігор для дошкільнят.
3. залучення батьків до активної участі у процесі розвитку виразності мовлення у дошкільнят.

Отже, спираючись на всі вище окреслені аспекти розвитку дитини, ми розробили систему роботи вихователів з ознайомлення дітей п'ятого року життя зі звуком засобом театралізованої діяльності.

За нашою системою, робота з використанням театралізованої діяльності повинна бути організована у формі гурткової діяльності в другій половині дня, а також інтегрована з освітніми областями.

Приступаючи до роботи, ми насамперед наголосили про те, що розвивальне предметно-просторове середовище групи відповідало необхідним вимогам. Середовище відіграє ключову роль у розвитку особистості дитини, є джерелом індивідуальних знань та соціального досвіду.

Театралізовані заняття включали у свій зміст перегляд лялькових спектаклів та подальше їх обговорення, організація ігор-драматизацій, розігрування знайомих казок та різних інсценувань за сюжетами з особистого досвіду дітей, вправи щодо формування виразності мови; вправи із соціально-емоційного розвитку дітей.

У процесі ознайомлення дошкільнят засобам мовної виразності ми використовували знайомі і всім улюблені казки («Зайчикова хатинка», «Теремок», «Рукавичка», «Дюймовочка», «Гидке каченя», «Бременські музиканти», казки «Країна Чудес» та ін.) [9,12]. Використання знайомих

казок давало нам можливість концентрувати увагу дитини не так на сюжетної лінії (вони добре знають ці казки), але в конкретних мовних зворотах, познайомити з багатством української мови та виразних засобів у ньому.

Спочатку фрагменти казок ми пропонуємо використовувати як невеликі вправи. Наприклад, запропонувати дітям попроситися під грибок (за казкою «Під грибом» [14]) як «горобчик» чи «зайчик».

Другим етапом було запропоновано розігрування діалогу (монологу) героїв. Наприклад, діти розігрують діалог ластівки та Дюймовочки, монолог гидкого каченя з самим собою, діалог ведмедика та їжака про країну чудес [10]. У процесі цієї роботи дошкільнята навчаться невимушено перевтілюватися в образ героя, передавати в голосі та жестах характер героя, при цьому вихователь їх практично не контролював, дітям надавалося більше свободи в діях та фразах. Головною метою було те, щоб діти-глядачі могли вгадати героїв та казку.

Третій етап повинен перебувати у постановці (драматизації) однієї з казок (на вибір дітей). При цьому діти беруть участь у всій дії створення вистави від початку (підготовка декорацій та костюмів) до репетицій вистави.

Щоб дітям було легше орієнтуватися у виразних засобах, ми пропонуємо паралельно проводити спеціальні вправи, створені задля розвитку і вдосконалення промови самих дітей.

1. Вправи з розвитку виразності мови старших дошкільнят.

Ігри та вправи на мовленнєве дихання.

Свічка.

Мета: розвивати правильне мовленнєве дихання.

Опис: вихователь пропонує дітям зробити безшумний вдих через ніс, потім подути на свічку, що горить, що стоїть на деякій відстані. Правило: не задути свічку, а лише змусити полум'я плавно «танцювати». Видих необхідно

робити тонким пружним і плавним струменем повітря через щільно стислі губи.

Надуємо мильні бульбашки.

Мета: розвивати правильне мовленнєве дихання.

Опис: кожна дитина за допомогою уявних соломинок на рівному видиху видує уявні «мильні бульбашки». Правило: видих повинен бути плавним і спрямованим, щоб кулька відразу не луснула.

Футбол.

Мета: Розвивати вміння видувати сильний повітряний струмінь

Опис: Варіант 1. До столу-«стадіону» запрошуються дві дитини. На центр поля вихователь кладе м'ячик від пінг-понгу. Завдання кожної дитини: постаратися перегнати м'ячик на половину суперника.

Варіант 2. Завдання гравців загнати м'ячик у ворота суперника. Правило: видих має бути сильними, але короткими.

Також у роботі над мовленнєвим диханням ми використовували такий інвентар, як вітерець та метелики на паличках.

2. Вправи з розвитку артикуляційного апарату.

Насоси.

Мета: удосконалювати вміння вимовляти звук «С»

Опис: при вимові звука язик повинен знаходитися за нижніми зубами, струмінь повітря повинен бути холодним. Губи в посмішці.

Вихователь пропонує дитині довго вимовити звук "С", уявляючи, що так виходить повітря з насоса.

Гармошка.

Мета: розвивати м'язи язика, розтягувати під'язичну зв'язку (Вузdechку).

Опис: коли відкривається рот, губи повинні залишатися нерухомими. Відкривати і закривати рот, утримуючи його в кожному положенні під рахунок від трьох до десяти.

Усміхнутися, відкрити рота, «приклеїти» до піднебіння і, не опускаючи язика, закривати й відкривати рота. Губи перебувають у положенні усмішки. При повторенні вправи треба намагатися відкривати рота якнайширше і якнайдовше утримувати язик у верхньому положенні [32].

Німий діалог.

Вихователь: Уявіть, що ваша мати перебуває у магазині, а ви залишилися чекати за його межами, поруч із вітриною. Вона спробувала вам щось сказати, але ви не чуєте її, і тим не менше, намагаєтеся вгадати, що вона хоче передати вам.

Риторичні ігри на швидке та чітке промовляння звукорядів.

Мама-ма-вдома я сиджу сама.

Іль-іль-іль – ми з тобою купили сіль.

Лу-лу-лу – всі столи стоять у кутку.

Іл-Іл-іл – у мене зламався стіл.

Зу-зу-зу – миєм Катю ми в тазу.

Ло-ло-ло – надворі стоїть тепло.

Жу-жу-жу, жу-жу-жу, я з ромашками дружу.

За-за-за - йди додому вже коза.

Же-же-дощ пройшов уже.

Жо-жо-жо - лужок, сніжок, пиріжок.

• Пісенька жука

Жу-жу-жу - я на гілці сиджу,

Літеру -Ж - все тверджу.

Я жук, я жук, я тут живу, Жужу, гужу, лежу, дивлюся, Все життя дзижчу: ж-ж-ж-ж.

Жа-жа-жа – є голки у їжака

Бу-бу-бу – нам з вікна видно трубу.

На дворі стоять стовпи.

Га-га-га-як гудуть дроти.

Жу-жу-жу - молоко дамо вужу [25].

3. Ігри та вправи на розвиток інтонаційної виразності.

Скажи із настроєм.

Мета: розвивати вміння передавати голосом різні емоції інтонацією (радість, байдужість, прикрість, подив, страх).

Опис: вихователь пропонує дітям сказати з певною інтонацією пропозиції: «Дощ пішов», «Сніг іде», «Він переміг», «Квітка цвіте», «Павук повзе». Але пропозиції мають бути сказані так, щоб інші діти змогли вгадати емоцію, з якою ведучий вимовив слова [26].

Придумай.

Мета: формувати вміння дітей вимовляти з різною інтонацією вигадані пропозиції (з радістю, зі страхом, з подивом, з образою, з байдужістю)

Опис: дітям пропонується вгадати пропозицію й сказати її так, щоб усім стало зрозуміло, з яким настроєм вона сказана. Наприклад, «Світить яскраво сонечко!» (Це радісна подія, вимовляється з радістю), "Але скоро піде дощ" (ці слова вимовляються із сумом).

Вихователь: «Що може вас здивувати?» – Діти вигадують пропозиції з інтонацією здивування.

Вихователь: «А що може вас засмутити/злякати/скривдити?» – Діти вигадують пропозиції із заданим емоційним забарвленням [30].

Відлуння.

Мета: розвивати силу голосу, темп, мовленнєве дихання.

Опис: вихователь показує дітям картинки, а діти повинні зобразити звук, який може вимовляти зображений предмет чи тварина. Правило: одна дитина вимовляє звук голосно, друга тихо.

Наприклад, паровоз – одна дитина голосно вимовляє "У-У-У", друга – тихо "у-у-у".

Також ця гра проводилась командами. Одна команда голосно вимовляла певний звук, друга – тихо.

Чий будиночок?

Мета: формувати вміння користуватися інтонацією.

Опис: перший учасник ставить запитання «Хто в будиночку живе?» (при цьому він повинен вимовити цю фразу голосом якоїсь тварини), другий учасник повинен йому відповісти «Я хазяїн будиночка» чийось голосом. «Хазяїн будиночка» має вгадати, хто до нього в гості прийшов, а «гість» має вгадати, чий будинок.

Скоромовки. Чистомовки.

Мета: удосконалювати чистоту вимови.

Опис: з дітьми заучувалися і розігрувалися скоромовки та чистомовки.

– «Гаряча цегла!

Зіскочи з печі,

Спечи в печі,

З борошна калачі!

– «Гари-бари, розтабари,

У Варвари кури старі!

– «Сеня віз воз сіна» - «Палицею Саша шишки збив».

– «Орел на горі, перо на орлі».

– «Дужчить над жимолістю жук,

Зелений на жуку кожух» [15]

Телефон.

Мета: розвивати фантазію, діалогічну мову.

Опис: Петрик запрошує по двоє учасників від кожної команди, зокрема тих, хто насолоджується спілкуванням по телефону. Кожній парі надається ситуація та тема для обговорення, при цьому у парі повинні бути представники протилежних команд.

1. Вмовити людину піти з тобою в кіно.
2. Попросити в друга його улюблену іграшку.
3. Один учасник скаржиться, що отримав погану оцінку, другий його заспокоює.
4. Один просить вибачення в друга за зламану іграшку, інший довго не прощає, пояснюючи чому.

5. У вас є день народження. Ви обдзвонюєте друзів, запрошуючи їх на свято.

Розігрування ситуації «Не хочу я їсти кашу!»

Мета: вчити інтонаційно виразно промовляти фрази.

Опис: вихователь поділяє дітей на пари. Один із учасників – мама чи тато, інший – дитина. Завдання батька нагодувати дитину кашею, використовуючи різні умови для умовлянь. Було розіграно дві ситуації. В одній з них «дитина» вередує, мама нервує. У другій – «дитина» наполегливо, але чемно просить поступитися йому. І «дорослий» йому поступається.

Подібну ситуацію ми розігрували з іншими персонажами: горобця та горобців (діти спілкувалися цвіріньканням), курочка і курча, кішка та кошеня – нявканням; жаба і жабеня – кумканням, корова і теля, тигриця і тигреня [18].

Шум.

Мета: формувати вміння виразно вимовляти слова.

Вихователь: Жив був Шум! Ел Шум»: Діти: «Хрум, хрум, хрум!»

Вихователь: «Їв суп»: Діти: «Хлюп, хлюп, хлюп!»

Вихователь: «Спав так»: Діти: «Хропіння, хропіння, хропіння!»

Вихователь: «Ішов Шум»: Діти: «Бум, бум, бум!»

У цьому діти як промовляли; але й імітували рухи.

Розігрування казок «Солом'яний бичок», «Телефон» за ролями.

У процесі роботи з дітьми вихователь має бути максимально тактовний, намагаючись природно фіксувати моменти емоційних станів.

Особливу увагу вихователь повинен звертати на взаємозв'язок настрою героя та особливостями вербальної та невербальної виразності (силою голосу, темпом, інтонаційними та логічними наголосами).

Насамперед хочеться відзначити, що систематично організовані театралізовані ігри підвищують емоційне зближення між дітьми в групі. Діти, які близько не контактували раніше, можуть почати спілкуватися й дружити. Це дуже гарний засіб викликати інтерес до художньої літератури.

Хочемо наголосити, що використання віршованих форм у пісеньках може покращити пам'ять, мислення, уяву. Діти освоюють вміння змінювати темпи промови, силу голосу, стали виявляти здатність правильно вибирати й користуватися різними інтонаційними засобами.

Висновки до розділу 2

Підбиваючи підсумки дослідження, проведеного у другому розділі, ми прийшли до висновку, що театральна діяльність є не лише засобом вираження особистості та розвитку творчих здібностей дошкільника, а також сприяє розвитку вмінь виразно використовувати інтонацію та формувати вміння звукового мовлення. У процесі її інтеграції з іншими видами дитячої діяльності збагачуються ігри та безпосередньо освітня діяльність, навчання стає для дітей цікавим та різноманітним.

Було вивчено специфіку організації театральної діяльності дошкільнят. Принципами правильного навчання дітей за допомогою організації театральної діяльності є: робота, пов'язана з різноманітністю тематики, змістом занять та методами подання інформації; постійні заняття, пов'язані з включенням театралізованих ігор з аналізом педагогічних процесів; велика активність дошкільнят під час підготовки та проведення ігрових ситуацій при театралізованій діяльності; співробітництво дошкільнят з вихователями при побудові занять; зацікавленість вихователів зробити заняття таким, щоб у іграх використовувалося більше міміки, рухів, емоцій.

Було також вивчено планування театральної діяльності на підставі досвіду роботи вихователів. До нього увійшли 7 занять: вибір казки для театральної діяльності, читання казки, вибір персонажа, підбір музики, підбір костюмів та декорацій для театральної діяльності, репетиція та сама вистава «Гусі-лебеді». Отже, можна дійти до висновку, що система, яку ми склали в процесі дослідження випускної кваліфікаційної роботи засобами театралізованої гри, є ефективною.

ВИСНОВКИ

Наше дослідження було присвячено розробленню та апробації практичного комплексу театралізованої діяльності, який був спрямований на формування звукової культури мови дітей дошкільного віку п'яти років.

Проблема формування звукової культури мови не втрачає своєї актуальності та практичної значущості постійно. Серед головних завдань виховання та навчання дітей дошкільного віку в дитсадку, розвиток мови – одне з найважливіших завдань.

Старший дошкільний вік є найбільш продуктивним для успішного оволодіння звуковою стороною мови. До п'ятого року дитина починає оволодівати навичкам зв'язного мовлення, тому може переказувати сюжет невеликої події чи оповідання, бо насамперед у дитини збагачується словниковий запас, розвивається граматичний склад її мови, засвоюється будова слова та побудова фрази. У нормі дитина повинна розуміти значення «дорослих» слів. У цьому віці дитина самостійно утворює слова, ця здатність називається словотворчістю.

Гра є визначним способом активності для малюків дошкільного віку, і саме тому вона відіграє важливу роль у структурі занять, спрямованих на розвиток звукової культури мовлення серед середнього дошкільного віку.

Розвиток звукової культури мови в цьому віці можливий лише за умови постійного спілкування дітей з дорослими та однолітками.

Формування звукової культури мови в дітей середнього дошкільного віку ефективно відбувається через комплексний підхід до спеціально організованого навчання та активну участь усіх учасників: вихователів, дітей та їхніх батьків, враховуючи вікові особливості кожного учасника. Важливою умовою є підтримка з боку родини та співпраця батьків з вихователями для досягнення спільних цілей у розвитку звукової культури мовлення,

забезпечення єдності підходів до цієї проблеми як у сімейному, так і дошкільному середовищі.

У процесі роботи ми вивчили психолого-педагогічну літературу з цього питання, що дозволило нам зробити наступні висновки:

1. Театральна гра відіграє ключову роль у формуванні емпатії, що є необхідним фактором для організації спільних активностей серед дітей.
2. Театральна гра сприяє формуванню соціальних навичок, оскільки кожна історія або казка має в собі певну мораль, що допомагає дитині осмислювати світ не лише розумом, але й емоціями, відображаючи її уявлення про добро та зло.
3. Театралізована діяльність сприяє ефективнішому формуванню виразності мови старших дошкільнят.

Правильно організована театралізована діяльність створює природне мовленнєве середовище для дошкільнят, сприяє розвитку мовних навичок, інтонаційної виразності мови.

Підводячи підсумки дослідження в рамках другого заключного розділу кваліфікаційної роботи, можна відзначити важливість театралізованої діяльності в розвитку різних аспектів особистості дошкільника. Театральна гра є не лише засобом творчого самовираження, де діти розкривають свої таланти й емоції через різноманітні ролі та сюжети, але й інструментом для узгодження та самореалізації у груповому оточенні.

Покроково вивчаючи вплив театралізованої діяльності на дитячий розвиток, ми переконалися, що вона сприяє активному розвитку мовленнєвої культури дітей, покращенню їхньої артикуляції та інтонаційної виразності. Такий підхід до навчання допомагає виробляти правильну вимову звуків, стимулює розвиток словникового запасу та робить процес освоєння мови цікавим та змістовним.

Крім того, театральна діяльність сприяє розвитку соціальних навичок у дітей, збільшує їхню емпатію та вміння співпрацювати в команді. Вона

стимулює розвиток творчості та креативного мислення, сприяє формуванню самосвідомості та впевненості у власних силах.

Таким чином, інтеграція театральних елементів у процес навчання та розвитку дошкільників є суттєвою, оскільки вона збагачує не лише ігровий процес, але й загальну освітню діяльність, роблячи навчання більш різноманітним, ефективним та цікавим для дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвілі Ш. У «чаші» Дитини сяє зародок зерна Культури / пер. з рос. Л. О. Подкоритова. Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький Центр ім. М. К. Реріха; Центр інноваційної педагогіки та психології Хмельницького національного університету, Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної педагогіки, 2012. 72 с.
2. Артемова Л. В. Театр і гра. Київ: Томіріс, 2002. С. 108–144.
3. Артемова Л. В. Театралізовані ігри дошкільників. Київ: Вища освіта, 1991. 127 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти: настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Ч. 5 / упоряд.: Т. В. Панасюк, С. І. Нерянова, А.А. Грищенко. Тернопіль: Мандрівець, 2014. С. 5–31.
5. Барановська І. Г. Українські народні традиції як засіб виховання дітей дошкільного віку. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки*. Кропивницький: КДПУ, 2017. Вип. 152. С. 20–24
6. Березіна О. М., Гніровська О. З., Линник Т. А. Грайлик. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 56 с.
7. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. видання. 208 с.
8. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
9. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.

10. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 256 с.
11. Божович Л. І. Особистість і її формування в дитячому віці. Київ: Основи, 2008. 232 с.
12. Борщ Р. М., Самойлик Д. В. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.
13. Веселинка: збірник розваг: у 2 кн. / авт.-упоряд. Л. В. Калуська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. Кн. 1. 256 с.
14. Веселинка: збірник розваг: у 2 кн. / авт.-упоряд. Л. В. Калуська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. Кн. 2. 224 с.
15. Вистави для малят / авт.-упоряд. Г. В. Заренок. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 80 с.
16. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко та ін. Київ: Просвіта, 2011. 416 с.
17. Вітлугіна Н. Музичне виховання в дитячому садку. Київ: Вища школа. 1978. С. 58–64.
18. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 251 с.
19. Гураш Л. Відчуті і збагнуті: теорія і методика. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 6–7.
20. Деделюк Н. А., Цьось А. В. Традиції фізичного виховання в Київській Русі. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/2723/4/pdf.bitstream/123456789> (дата звернення: 25.05.2023).
21. Дитячі ігри та розваги / упоряд. Г. В. Довженюк, К. М. Луганська. Київ: Наукова думка, 1991. 469 с.
22. Дронова О. Чистова Т. Під звуки музики: методичні рекомендації. *Дошкільне виховання*. 1997. № 7. С. 6–7.

23. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 392 с.
24. Ельконін Д. Б. Психологія гри. Київ: Педагогіка, 1976. 304 с.
25. Заглада Н. Побут селянської дитини. *Народна культура українців: життєвий цикл людини. Діти. Дитинство. Дитяча субкультура: у 5 т. /* упоряд. М. Гримич. 2-ге вид., випр. і доп.: Київ: Дуліби, 2008. Т. 1. С. 87
26. Затія-дивоглядія: як зробити ляльковий театр другом кожної дитини / авт.-упоряд.: О .О. Тимофеева, О. В. Борисенко. Вид. 2-ге, зі змін. та доп. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 176 с.
27. Збірник ігор для дошкільнят / упоряд. Т. Вороніна. Київ: Шкільний світ, 2005. 128 с.
28. Інтегровані заняття як засіб розвитку дошкільника. URL: <http://sadiklogoped.com/intehrovani-zanyattya-yak-zasibrozyvtku-doshkilnyka.html> (дата звернення: 15.04.2023).
29. Каратаєва М. І. Розвиток творчої особистості дошкільника. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори 2006», 2008. 352 с.
30. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: у 3 кн., в 6 т. Київ: Обереги, 1994. Кн. 2. Т. 3: Весняний цикл. 528 с.
31. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: у 3 кн., в 6 т. Київ: Обереги, 1994. Кн. 2. Т. 4: Літній цикл. 528 с.
32. Класифікація вікових періодів. URL: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/magistr/classes_stud (дата звернення: 15.04.2023).
33. Кочерга О. Психофізіологія емоційно-почуттєвого благополуччя дошкільника. *Дитячий садок. Спецвипуск.* 2010. № 25 (553). С. 8–12.
34. Куфко Н. Театралізовані ігри з дітьми дошкільного віку. *Бібліотечка вихователя дитячого садка.* 2000. № 19-20. С. 3.
35. Лисенко Н. В., Корста Н. В. Педагогіка українського довкілля: навч. посіб.: у 3 ч. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. Ч. 2. 360 с.

36. Луцак Н. Народні ігри як засіб збагачення дитячої лексики «Дрібу, дрібу, дрібушечки»: методичні рекомендації. *Дошкільне виховання*. 1999. № 4. С. 5–7.
37. Макаренко Л. В. Вітаю тебе, театре! *Джміль*. 2004. № 2. С. 10–11.
38. Макаренко Л. В. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. Київ: Шкільний світ, 2008. 128 с.
39. Макаренко Л. В. Екскурсія до театру. *Джміль*. 2002. № 4. С. 14–15.
40. Макаренко Л. В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011. 211 с.
41. Найден О. Українська народна лялька. Київ: Світанок, 2007. 240 с.
42. Народна лялька мудрість минулих часів. URL: <https://etnodim.com.ua/ua/ua-tsikava-informatsiya/161-narodnalalka/> (дата звернення: 25.06.2023).
43. Народні перлини для маленької дитини / упоряд. О. Яловська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 408 с.
44. Олійник О. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Волощук В. О., 2017. 163 с.
45. Олійник О. Удосконалення акторської майстерності педагогів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 9. С. 20–27.
46. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / авт.-упоряд. А.П. Бурова. Вид. 2-ге, зі змін. та доп. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.
47. Русова С .Ф. Нові методи дошкільного виховання. Прага: Сіяч, 1927. 111 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005243> (дата звернення: 25.05.2023).
48. Сорокіна Н. Ф. Граємо в ляльковий театр. *Дошкільне виховання*. 2012. № 6. С. 61–63.

49. Співпраця з родиною запорука успіху у вихованні дітей-дошкільнят. URL: <http://ua.textreferat.com/referat-131382.html> (дата звернення: 25.05.2023).

50. Сучасний дошкільний заклад: середовище для розвитку: навч.-метод. посіб. / авт.-упоряд.: М. І. Каратаєва, О. А. Денисова, Л. А. Грицюк. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. 352 с.

51. Сучасні форми взаємодії з батьками. URL: <http://www.rokytne-osvita.edukit.kiev.ua/news/id/203> (дата звернення: 15.04.2023).

52. Театр у ДНЗ / уклад. О. М. Ворожейкіна. Харків: Основа, 2013. 191 с.

53. Тимофеева О. О. Лялькова вистава чудова забава. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 27 с.

54. Труш Н. В. Народні рухливі ігри в системі засобів фізичного виховання дітей. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 13. С. 369–372. URL: <https://www.slideshare.net/elena190381/ss-76829867> (дата звернення: 15.04.2023).

55. Українська мозаїка: книга для читання в дошкільному закладі і родинному колі / упоряд.: Н. І. Вакуленко, Л. В. Гураш, О. П. Долинна, О. В. Низковська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 512 с.

56. Українські народні ігри. URL: <http://osvita.ua/school/met-hod/upbring/9167/> (дата звернення: 25.05.2023).

57. Федорук Н. С. Використання народної іграшки у вихованні дітей дошкільного віку. *Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики: матеріали V міжнар. електр. наук.-практ. конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 14-15 бер. 2018 р.)*. Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2018. С. 170–172.

58. Федорук Н. С. Театралізовані ігри як засіб виховання дітей дошкільного віку. URL: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/1/fedor.pdf> (дата звернення: 15.06.2023).

59. Шевчук А. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей: методичні рекомендації. *Дошкільне виховання*. 2000. № 2. С. 6–8.

60. Шевчук А. Творче освоєння дитиною світу культури. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. №12. С. 4–10.

61. Я у Світі. Програма розвитку дитини дошкільного віку: у 2 ч. / О. П. Аксьонова; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР Україна», 2014. Ч. 2: Від трьох до шести (семи) років. 452 с.